

სამშენებლო

ქუჩისა და „ჯეჯილისა“

I აგრე მიყურე! არ მოგცემ! სურათი	66
II ვანო და ზამთარი—გ. ქუჩისა და „ჯეჯილისა“	67
III ცრუ ნასწავლი	68
IV მიტო და თამრია—ნინო გოგინაშვილისა	69
V რა ახირებულა (ბიკოვიდან) მანანასი	75
VI ქვა-მოსარჩლე, ბრეტონელთა ლეენდა, ასე რაჭ- ველისა	77
VII თინიას მეგობარი, ლექსი—გელასი	85
VIII ვისი ბრალია, კომედია. (გადმოკეთებული)	85
IX წვრილმანი: გამოცანები, ზმა, შარადა და სხვა	95
—————	
X ობლები, ლექსი—ი. შვედლიშვილისა	97
XI ძლივს სურათი სოფლის ცხოვრებიდან—გ. ქუ- ჩისა და „ჯეჯილისა“	97
XII ვლადიმირ ალექსი-მესხიშვილის იუბილეს გა- მო—გვ. გაბაშვილისა	100
XIII მტკვრის სათავე, ქოროხი და თამარ მეფე, მგზავ- რის დღიურიდან—ი. ალსანაშვილისა	102
XIV პირველ-ყოფილი ადამიანის და ეხლანდელი ვე- ლურების ყოფა-ცხოვრება, ლუნკევიჩისა (გადმო- კეთებული) იტა ნაკაშიძისა	108
XV მოხუცი მეფეზე (რუსულიდან)—ნ. ენუქიძისა	113
XVI ამბავი ერთი კაცის ცხოვრებისა (თომა ალვა ედისონი). შემდეგი იქნება	119
XVII რომანოვთა გვარეულობის სამასი წლის მეფობის იუბილე	127

ქუჩისა და „ჯეჯილისა“ 1913 წლის ხელის მომწერლებს

საჩუქრათ დაურიგდებათ

დასურათებულნი წიგნი.

რეანი გამომცემი

საქმეაწილო ნახატებიანი
ჟურნალი.

იზარდე მწვანე ჯეჯილო,
დაპურდი, გახდი ყანაო!..
ი. დ.

თებერვალი, 1913

◆ წელიწადი მეოცდაოთხე ◆

— აგრე მიუერე, ან მოგცემ!

ვანო და ზამთარი

(ვუძ. ვანო ჩხეიძეს.)

ბაძბასავით თოვლი მოდის,
კარშიდამოს ეფინება;
გაუვითლებულ დედამიწას
თეთრ საბან-ქვეშ ეძინება.

ეველა, კარში დარჩენილი,
შინისაკენ ეშურება;
ბუსარს ანთებს და თითონაც
იქვე ახლოს ცეცხლთან თბება.

მხოლოდ ვანოს არა სცივა,
გუნდაობს და ეცინება,
გული მისი გაზაფხულობს
და ზამთარშიც ელხინება.

გ. ქუჩიშვილი.

ცრუ ნასწავლი

რთხელ სოფელ კაცს ქალაქი-
დან ჩამოუვიდა ნასწავლი შვი-
ლი.

სოფელში გაცხარებული მუ-
შაობა იყო.

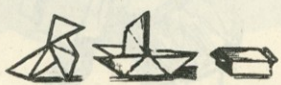
— შვილო, უთხრა მამამ,
დღეს სათიბი გვაქვს, აიღე ფო-
ცხი და წამოძევე, მიძველე.

— ქალაქში სულ სწავლაში
ვიყავი, განათლებული ვარ და გლეხური სიტუაქები
დამავიწედა, — ფოცხი რა არის, არც კი ვიცი!

იმავე დროს ემაწვილი ეზოში გავიდა და აკი
ფოცხს არ დაადგა ფეხი. ფოცხის ტარი შიგ თავუ-
ში მოხვდა.

ემაწვილმა თავში ხელი იტაცა და წამოიძახა:

— რა უბედურებაა, ვინ იხერმა დაგდო აქ ეს
ფოცხი.

მიტო და თამრია

ებიან ელისაბედი ტასტზედ მოკეცილი ზის და ფანჯრის კალთაზედ მდგარ ჯამში რაღაცა წამალს ლესავს.

— ბები, ბებილო, ეკ რას, ჭიქაში რო გიდგა? ეკითხება მიტო.

— ვერცხლის წებალია, შვილო! წადით, აქ რას მომხსნოდომხართ, შვილო, მშვენიერი დღეა. წადით,

წადით, ითამაშეთ.

— არა, ბებილო, უნდა გიუწოთ, როგორ აკეთებ, ამბობს თამრია.

— ვის უკეთებ, ბები?

— ჩაღმეკლანთ სარიდანის ბიჭს, შვილო. თიადორები აქვს იმ საცოდნავს. წადით, წადით, შვილო, აქ მიშლით კიდევ, თანაც შეშინიან არაფერს წაურით სელი. შენ სომ მოუსვენარი ხარ, მიტო.

— წადით, აბა ისაკო იპოვნეთ, თუ ჯერ წებალი არ გადაუგდია ბოსტანში, უთხარით ხანვისაკენ დიდხანაკადული გადაუგდოს, აბა წადით და კარშივე ითამაშეთ.

მიტო და თამრია გარეთ გარბიან.

აკერ ბოსტანში ფეხშიშველა ისაკო თოხითა დგას
და ურუებს წყალს.

— ისაკო, ბებიაშ სახვისაკენ დიდი ნაკადული
გადუგდო.

— კარგი.

— მომე თოხი, მე გადუგდებ! ეხვეწება მიტო
ისაკოს.

— არა, ქალბატონი გამიჯავრდება, მიტო, არ
შეიძლება.

— ზატარა ხანს, ისაკო, შენი ჭირიძე, ეხვეწება
მიტო.

— არა, არა, ემაწვილო, სულ დასჯულდები.

— მომე, შენი ჭირიძე, ისაკო, მომე,—და მიტო
ძალზედ ებლაუჭება თოხის ტარს.

— წაძო, მიტო, ბებიაშ არ გვითხრა ერთად ითა-
მაშეთო, შენ რო ბოსტანი მოწყო, მე რაღა?

— შენ კიდე მიუურე.

— ვა, მე თამაშობა მინდა, წაძო.

ისაკო სარკებლობს დაძმის კამათით, თოხს
ძალდა ასწევს და მიტო ხელ-ცარციელი რჩება.

— კარგი, დაისსომე! — ეძუქრება მიტო ისაკოს—
აბა კიდევ გითხოვინა, ქალბატონს ესა დაეს სთხოვეო.

თამრია მიტოს სალათხედ ხელს სჭიდებს და
სათივისაკენ მიათრევს.

— იცი, რა გითხრა, მიტო, მოდი ეს ჩემი ტუპ
იუოს, შენ მთხოვე მომაჭრევიანე თქო, მე ბარათს
დაგიწერ, ჭო?

— კარგი, მაგრამ მეველე ვილა იუოს? ბებიას

ხომ ჰეყვს შეველე? იცი, მოდი ალმასა იუოს შენი შეველე.

— რა კარგი შეველე იქნება! — ხითხითებს თამრია და ტაძს უკრავს.

— იცი, თამრი, ესლა მუნ შეველეს ქალაღდი უნდა დაუწერო, რომ ტყეს იმას აბარებ, რომ არავინ შეუშვას ტყეში.

— როგორ ჩავაბარო, მიტო, ბარათი ალმასას, ხელები რომ არა აქვს?

— დავწეროთ ბარათი და ჰურში ჩაუდოთ.

— კარგი, კარგი, მიტო, როგორ კარვით მოიგონებ ხოლმე.

— ესლა, თამრი, შენ წადი ჰური გამოიტანე, მე ბარათს დაწერ.

ორივენი ოთახში შედიან.

ბებია ელისაბედს წამლის ლესვა გაუთავებია და აივანზე ჩადმელახანთ საბედოს ელავარაკება:

— აი, საბედო, როგორც გითხარ, ისე წაუსვი, რო გავითავდეს, კიდევ მოითხოვე.

— მადლობელი ვარ, ქალბატონო, ღმერთმა შენი ჰატარა შეილი-შვილები გაგიხარდოს.

მიტო ბარათს მოარბენინებს, თამრია ჰურს.

ერთი წუთის შემდეგ ჰური ბარათით მხად არის და ალმასა ჩაბარებს ტყეს.

თამრია და მიტო სიცილით იხარებინ.

— ჩაიბარე ტყე აღმასამ, ჩაიბარე.

აღმასა კმაყოფილებით ტუჩებს აწლანუნებს და იქვე რუს დაეწაფება.

ისაკოს წყალი ბოსტნის ბოლოზე ჩამოუვანია და კომბოსტოებს უმარჯვებს.

— ისაკო, კმარა, მანღურობას თავი დაანებე და ახლა ფურის მოსაგდებათ წადი. საცაა დაღამდება, ამბობს ბებია.

თამრია და მიტო ახლა ალუბლის ქვეშ გრძელ სკამზე ჩამომისდრან და რაღაცას უამბობენ ერთმანეთს.

— მე შემიძლიან ამ ალუბალს წვერზედ მოვექცე, ტრახახობს მიტო — შენ კი იმ დღეს თუთაზედაც ვერ ახვედი, ღრიალი მორთე.

— რა უყოთ რა, მე ჯერ ჰატარა ვარ, აბა შენ ტოლა გავსდე.

— მე შარშანაც ვიცოდი ასვლა, შარშან ხო მეც შვიდი წლისა ვიყავ.

— არა, არა, რვა წლისა იყავ.

— რვისა წელსა ვარ..

— არა, არა, — ბრახობს თამრია, — შარშანაც რვისა იყავ და წელსაც, აბა ბებიას ვკითხოთ!

— ვკითხოთ, ვკითხოთ, ამბობს მიტო და ორივენი ბებიასაკენ მირბიან.

— ბებო, თამრია ამბობს, შარშანაც რვისა იყავ, წელსაცაო.

— აბა, შვილო, თამრო, ეგ რა სათქმელია, თუ შარშან რვისა იყო, წელს ხომ ცხრისა იქნება, მიტო რვა წლისაა.

— რათ მამბრაზებს, შენ ვერ ადინარ სესეო?

— ახლა რო გაბრაზებს, იმისათვის ტუუილები უნდა შესთხზა?

— მე შენსე ეოხადი ვარო, შენ შვიდისა ხარ და ჯერ არ იცი სესე ასვლაო, მე კი მარძანაც ავდიოდო.

— შენ კიდევ უზასუსებდი, მე იქნებ მარტო ცხრა წლისამ ვისწავლო სესე ასვლა და შენსე უკეთესათ ავდიოდე თქო. მკაზედ რა გაჩსებებთ, ნუ გეთაუვანე, ნუ! როგორ შეიძლება, წამოდით, ჩაი დაგლიოთ.

— ქაღბატონო, აბა აქეთ მობრძანდი, — მოისმა ისაკოს ხმა — ამ მაღლს რაღაც მოსდის.

ელისაბედი შვილი-შვილებით ბელლისაკენ მიეჩქარებთან.

საწეალი აღმასა ბელეაქვემ გამოტილა და ფესებს საცოდავათ აზარტუენებს.

— ვაიმე, ჩემი ძეველე! იმანის თამარა.

— ბებილო, რა კარგათ ჩავაულაპეთ ბარათი, უმატებს მიტო.

— როგორ თუ ბარათი? რა ბარათი? ეკითხება ბებია.

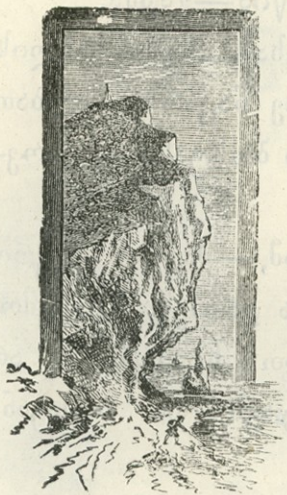
— ჩემი ძეველე იყო, ბებილო, მიტომ ბარათი გამოიტანა...

— ზურში გაუსვიეთ და ჩავაულაპეთ... ერთმანეთს აღარ აცლიან მიტო და თამარა.

— ძერე ვინ მოგცათ ქაღბლდი?

— ბუსრიდან გამოვიდე, ბებილო, დაკუმული კვლო.

რ ა ს ი რ ე ბ უ ლ ი ა !

ამ ზამთარში ჩვენში ძალიან დიდი თოვლი მოვიდა. მინდორებში თითქმის სამ ადღზე დასდო. მარტიც დადგა, მზეც უფრო დიდხანს და ძლიერი სოთბოს იძლეოდა, მაგრამ თოვლი მეტათ ნელა დნებოდა. ჩვენ სახლიდან მდინარემდე კარგა დიდი დაღმართი იყო და ჩვენ სახლის ჰატრონს ამ ადგილზე მშვენიერი ბოსტანი ჰქონდა გაშენებული.

— რ ა ს ი რ ე ბ უ ლ ი ა ჩვენი სახლის ჰატრონი. ეს რაღა მოუგონია, წამოიძახა ერთ დილას მისამ, — უეურო, მაძილო, ორ ორი მუშა დადის ბოსტანში და თოვლზე ნაცარს აურის. რ ა მშვენიერი სუფთა თოვლი იდო და ახლა დასედე რ ა გასადეს. რ ა უცნაური ასირებან! ნუ თუ თოვლი არ ურჩევნია ამ ტალახს.

— მე ჯერ არაფერს გიპასუხებ მაგასე. იქნება შენ თვითონ მისვდე რაშია საქმე. აბა, ჩვენ სამხარეულოდან ერთი კასრი ნაცარი გამოიტანე და თოვლს შემოდან მოაუარე, ვნახოთ სვალამდის რ ა მოუვა თოვლს.

მისას ძალიან გაუკვირდა, როდესაც ნაცარბო-
რილმა თოვლმა ნელ-ნელა დნობა დაიწყო. ბოსტანს
ზედაც თოვლმა შესამჩნევლათ დაიწია — გადნა.

— ახლა კი მივხვდი, თქვა მისამ, — ჩვენი სახლის
ჰატრონი რისთვის აერის თოვლზე ნაცარს, ალბათ
უნდა აღრიხანათ დასთესოს თავისი ბოსტანი და თოვ-
ლის გადნობა ეჩქარება.

— მართალია, უპასუხა მამამ, — მაგრამ უფრო
კი იმისი ემინა, რომ ვინიცობაა დათბეს, წვიმა მო-
ვიდეს, ეს ამოდენა თოვლი უცბათ ნიაღვრებათ არ
გადიქცეს, მაშინ ღობეს მოჭგლიჯავს და ბოსტანს
წალეკავს.

— ეგ გავიგე, მამილო, მაგრამ იმას კი ვერ
მივხვდი, რატომ ნაცარ წაურილი თოვლი უფრო
აღრე დნება. ნაცარი სულ ცივი იყო, მე თვითონ
გავსინჯე.

— აბა, მისო, სიცილით უთხრა მამამ, — ეს
მაგი და თეთრი ნაჭრები გარეთ გაჭვიდე და ნახავ
რიძელი უფრო ძალე გახურდება.

— მაგი, რასაკვირველია, უფრო ძალე გახურდე-
ბა. მე ვიცი მითი, რომ შავ-საღათში მხეზე უფრო
დამცნება სოლმე, ვიდრე თეთრში.

— ჰო, და, ნაცარი სომ უფრო მუქია თოვლზე,
მერე კიდევ სახლის ჰატრონმა ნაცარში რამდენი
დანაეილი ნახშირი გაურია.

(ბიკოვიდან)

მანანა.

ქვა-მოსარჩლე.

(ბრეტონელთა ლეგენდა)

I.

ოდესმე, ძრავალი წლის წინეთ, ცხოვრობდა ბრეტონიაში ერთი მდიდარი გლეხი, სახელათ ბერნარი. ცხოვრობდა იგი სრულ კმაყოფილებაში, ისე რომ ღვთისგან სათხოვარცაჲ არაფერი აღარა ჰქონდა რა. ბერნარს მხოლოთ იმისი ეშინოდა, რომ მოხუცების დროს მარტოკა არ დარჩენილიყო. ცოლი დიდი ხნის მკვდარი ჰქავდა, შვილებიც დაჰხოცოდენ. დარჩენოდა მხოლოთ ერთი ქალიშვილი ძერიტა. არ უნდოდა მამას ძერიტას მოძორება. ძერიტას კი მეჩვიდმეტე წელი უსრულდებოდა და დრო იყო მისი გათხოვებისა...

ბევრი საქმეო აღმოუჩნდა ძერიტას, მაგრამ ის ვეჟლას უარს ეუბნებოდა, თუმცა ბევრი მათგანი მამამაცაჲ ურჩია. ბოლოს თვითონ ძერიტამ უთხრა მამას თავისი სურვილი.

— მამილო, მამათხოვე, ჩემო მამილო, მწუემს გივს. მანილო ჩემო, ის კეთილი ემაწვილია, უეგარვარ მას... მეც მიუვარს!..

გაჯავრდა მოხუცი მამა, შეტუქსა და ფეხებიც კი

დაუბაკუნა, უკმაყოფილობის ნიშნათ თავის ქალი-
 შვილს:

— ეს რა მოგაფიქრა!.. მათხოვარა ძუეემის გა-
 უოლა!.. მე იმას სახლში ფხს არ დავადგძეკვინებ და
 შენი გაგდობაკი სახლიდან მე არ შექმძლია, არ მინ-
 და!.. არ მოხდება ეს!..

მაგრამ მერტა განუწუვეტლივ ტიროდა და მამას
 გივსე გაუოლის ნებას სთხოვდა. და ბოლოს დარწ-
 მუნდარა მამა, რომ საშველი აღარ იყო შვილს უთხრა:

— კარგი, იუოს ნება შენი, მაგრამ იმ ჰირო-
 ბითაკი, რომ გივმა უნდა მოძვეს მე შენში ასი ოქრო
 და აი, მსოლოდ მამინ დავთანხმდება შენი ჯვრის
 წერაზე.

II.

ადვილი სათქმელია ასი ოქრო?.. საბრალოებმა სად
 უნდა იმოვნონ?.. რადგან გივს თუ რამ მოვნა შექმ-
 ლო თავის მუდმივის შრომით, ის საჭმელ-სასმელსა
 და ჩაცმა-დასურვას ძლივს ჭკოფნიდა. ასი ოქრო,
 არა თუ გივს, ბევრს მდიდარსაცაკი არ მოეპოვება
 ხელათ.

საწეალი გივი იმედს მანც არ ჭკარგავდა.

— ნუ გეშინია, მერტა, ეუბნებოდა გივი თავის
 ძვირფას საყვარელს, — დმერთი მოწეალეა, იქნება კი-
 დევაც გივისსნას ჩვენ ამ უბედურებისაგან და როგორმე
 ვიმოვნოთ ეს ფული...

III.

მოაწია შობამ, უკანასკნელი საღამო წმიდა დღე-
 სასწაულისა. ილოცეს კეთილმა ხალხმა ღვთის სახ-

ლში — ეკლესიაში და გასწიეს თავთავიანთ ოჯახში. ბრიტონიაში, როგორც მდიდრის, ისე ღარიბის ოჯახში უოველთვის ვეელა წმიდა დღეები მხიარულობაში, ქეიფ-განცხრომაში ატარებენ სოლძე.

მოხუცებულ ბერნარისას ბევრი სტუმრები მოგროვდა და გაიძართა ქეიფ-ზეიმი. ამ დროს ვილაცამ სარკემელს დაჭკრა, მოესმათ სტუმრებს ვილაც საწეაღი კაცის მუდარის ხმა: „ღუთის გულისათვის შემიბრალეთ მძიერ-მწუურვალე, უსასლკარო, გლახაკი!..“

გაიქცა მეტიცა, შემოიუვანა მათსოვარი სახლში, ასვა, აჭამა და გაათბო.

გამოცოცხლდა, გამოძობინდა მოხუცი, ძალა მოიკრიფა. შეადგე კი წაიეგანეს იგი და მოათავსეს დასაძინებლათ სურნელოვან თივის საწეიბში.

აი, კიდევ წევს მოხუცი, სთვლემს, ამ დროს ესმის მას... ვილაცა ნელის ხმით ელანარაკება ვილაცას იქვე მახლობლათ, ხის გადაკედელულის იქით. წამოდგა ცნობის მოეკარეობით მოხუცი და ფიცრის ჭიტუმალიდან შეინედა შიგნით... ძლიერ გაკვირვებული დარჩა იგი უცხო სანახაობით.

V.

ლანარაკობდენ ადამიანის ენით სახლის ჰატრონის ვირი და ძროხა.

— აბა, — ამბობს ვირი, — აი, ჩვენ შეგვიძლია ამ წმიდა საღამოს ადამიანივით ველანარაკოთ ერთმანერთს, შეძგე-კი უნდა დავდუმდეთ მთელის წლით... მეორე ამ დღის მოსვლამდის.

— ეჭ! რა უბედურებაა!

— მართლაც რა უბედურებაა, რომ ჩვენ წელიწადში მხოლოდ ერთ დღეს შეგვიძლია ვილაშქროთ, — მწუხარებით დასძინა ძროხამ. — ნეტავი აქლა მანც შემოვიდოდეს აქ პერიტა, მე შექმდო განმეზრება იგი... თვარა რა გაივლის ეს დამე გვიანდა იქნება, ჩემი საიდუმლო გაუმხელელი დარჩება — მთელის წლით.

— რა საიდუმლოა ეს! — ჰკითხა ვირმა.

— აი რა, — უპასუხებს ძროხა, — აქვე ჩვენს ახლოს, მდინარის პირას ძვეს რვა დიდი ქვა, ცოტა იქით არის კიდევ ერთი ქვა, რომელიც ეველასზე უფრო დიდია. უბრალო, ჩვეულებრივი, კი არ არიან ეს ქვები, ძველის ძველი გადმოცემა მოგვითხრობს, რომ იმ ეველასზე უფრო დიდი ქვის ქვეშ მდიდარი საუნჯეა დარჩენილი და ამ საუნჯეს დაჩაბათ უდგან ეს საიგავო ქვები. მხოლოდ ერთხელ ან წელიწადში, ეს სწორეთ წელს არის, ახალი წლის ღამეს დაიძვრიან ეს ქვები თავიანთ ადგილიდან, გადაგორდებიან მდინარეში და დაიურეუმელავებენ შიგ. აი, სწორეთ ამ დროს, იმ ქვას ქვეშ მუნახული საუნჯე ეველასათვის ღიას... მიდი, წაიღე რამდენიც გინდა, რამდენსაც მოერევი... ჩვენ რომ ამას როგორმე ვეტყოდეთ პერიტას, ის ეტევის თავის საუვარელ გივს და ეს ხომ ერთათ ერთი ხსნას მათი ბედნიერებისა.

— ეჭვი, — მიუგო ვირმა, — მადლობა ღმერთს, რომ შენ ეს არ შეგიძლია გადასცე პერიტას, ანუ გივს, თორემ საშინელ ცოდვას ჩაიდენდი!... მე კარგათ

ვიცი იმ ქვების და საუნჯის აბზავიც, რომელიც იქ ეშმაკეულის ხელით არის დამარხული. ადვილი არ არის იმ საუნჯის ხელში ჩაგდება. ჯერ სული უნდა მიჭვიდოს კაცმა ეშმაკს და მხოლოდ შემდეგ ის, — ეშმაკი, მისცემს მას რაღაც ჯადოსნურს ბალანს... ვისაც ეს ბალანი ექნება ხელში იმას შეუძლია დაეჭატრონოს იმ საუნჯეს. თუ ეს ბალანი არ ექნა, ისე, რაც უნდა მარდი ვაჟკაცი იეოს, უბედურება არ ასცდება!.. როგორც შეესება კაცის ხელი იმ საუნჯეს, მაშინვე მისცვიანდებიან ის ქვები და იქვე ჩაჭკლავენ, მოჭკლავენ. ვერაზინ ვერ გადაურჩება იმ ქვებს, ვერაზინ ვერ გაექცევა ვერაზრის საძვალეებით. როგორც ცოფიანი მხეცები, ისე აედევნიან ხოლმე ეს ქვები გაქცეულ ადამიანს. დაიწეებენ განსაცვიფრებელს სტუნვას, თითქოს ფეხი აიდგესო, მიმოიქცევიან წაღმა-უკუღმა და იქაძღის სდევენ, სანამ არ მოჭკლავენ. — დიად, — დასძინა ვირმა, — ბედნიერი უოფილა საბრალო გივი, რომ შენი ლაზარაკი ვერ გაიგო, თორემ სიკვდილი არ ასცდებოდა...

„ოჰო, — იფიქრა მათხოვარმა, — აი რა უოფილა?.. ძლიერ კარგი... მე ამ შემთხვევით ვისარგებლებ, მივაგზავნი გივს იმ საუნჯის მოსატყვევლათ და სიმდიდრე მე დამრჩება... ეჭ... ეჭ, ეჭ!... რა კარგია, რა კარგია... სიამოვნებით ჩაიცინა გულში მათხოვარმა და მიეცა ტკბილ ძილს.

V.

დილა ადრინათ, მეორე დღესვე მონახა მათხოვარმა გივი და უთხრა:

— ვიცი, ვიცი, ჩემო კარგო, რისთვისაც ხარ შენ ასე ნაღვლიანაო, ასე ძწუნარეთ, საბრალო. მხოლოდ მე, მე შემიძლია დაგეხმარო, გიხსნა, მოგაშორო ეგ შენი დარდი და ვარაძი... მე სწორეთ ღმერთმა გამოგვხავნა შენთან, მხოლოდ, თუ გინდა რომ ბედს ეწიო, ეგვალაფერი უნდა დაძვირო.

და გაუმხილა გივს მათხოვარმა ის დიდი საიდუმლო. ითათბირეს და ასე გადასწვეიტეს: ახალ წლის ღამეს წავიდენ და იმ საარაკო ქვებს უღარაჯონ.

VI.

ძლიერ ცივი ღამე იყო. ჰყინავდა... ძლივს მიადწიეს ამხანაგებმა იმ საარაკო ქვებამდის, დაჯდენ შორი-ახლოს და დაუწვეს ლოდინი.

სრული შუაღამე გახდა თუ არა, მაშინვე შეინძრა მიწა, დაიძრენ ეს უსარამსარი ქვები და ჩაცვინდენ მდინარეში... აქეთ კი ერთ იმ ქვის ნამყოფ ადგილას გამოჩნდა დიდი ღრმა ორმო ჰირამდის საფსე ოქროთი და ძვირფასის ქვებით.

— აბა, გასწი — უთხრა გივს მათხოვარმა, — აიღე ეს ტომარა, გაავსე ჩქარა ოქროთი და მოძირბენინე.

მივარდა საბრალო გივა ორმოს, დაავლო აკანკალებული ხელები ოქროებს და რაც შეიძლო დაიწყო ჩქარა ტომარაში ჩაყრა. გაიძნო ტომარა და ის იყო მოიკიდა კიდევ სურგზე, რომ ამ ღრმს ისევ შეინძრა დედა-მიწა და გამოექანენ მისკენ ის საშიხელი ქვები.

ეს საბრალო გივს, ცალკე ქვების საშინელის გრი-
ალისაგან, ცალკე ტომრის სიმძიმისაგან ფეხები მოფ-
კვეთა და შიშით დაეცა მიწაზე და საშინელის მოლო-
დინით შეევედრა ღმერთს განსაცდელისაგან გადარ-
ჩენას.

დაეწია გივს ის ჰირველი, ვეელაზე დიდი ქვ-
ა და ერთიც ვნახოთ, ეს საშინელი ქვა, ერთბაშთ შე-
ჩერდა გივის წინ, ამ ქვას აგრეთვე სხვა ქვებიც წა-
მოეწია, მაგრამ ისინიც უცებ გაჩერდნენ, ადგილიდან
ველარ დაიბრუნ.

გაბლო გივმა თვალები და რას ხედავს... სწო-
რეთ იმ დიდ ქვაზედ, რომელიც მის წინ გაჩერებუ-
ლიყო, მოსჩანდა გამოქანდაკებული დიდი ჯვარი...

გაახსენდა გივს, რომ როცა ის ამ მიდამოებში
დახეტიალობდა სოლმე თავის ცხვრებით, იმ დროს
ამოსჭრა მან თავის ხელით ქვაზე ჯვარი და უოველ-
თვის, როცა კი ამ ადგილას მოხვდებოდა, ამ ჯვარის
წინ ღოცულობდა გულ-მოდგინეთ და სასოებით.

მიმოიხედა გივმა გარშემო, მაგრამ ცბიერი მათ-
ხოვარის ნახახიც კი აღარსად იყო. შეშინებული
მათხოვარი მოძორებოდა ამ არე-მარეს...

გადიწერა ბედნიერმა გივმა ჰირჯვარი, ემთხვია
თავის მხსნელ ჯვარს და გასწია თავის ნადავლით
სახლისაკენ.

VII.

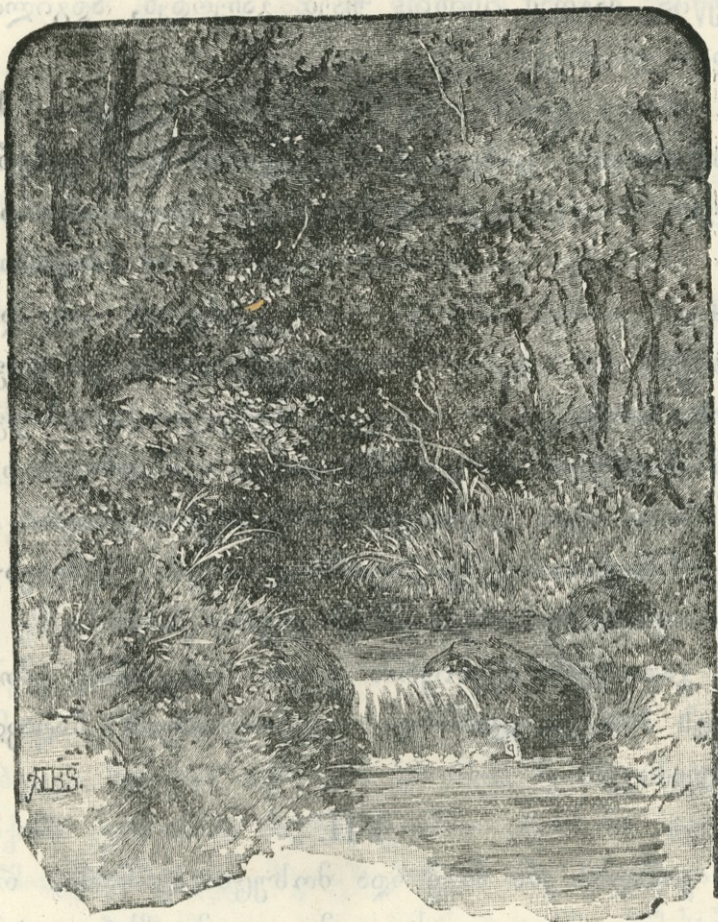
კინაღამ ენა ჩაუვარდა მოხუცს ბერნარს, როცა
ახალ წელიწად დილას გივმა გადმოუჩინა ღალა ოქ-
როები.

ახლა კი სიამოვნებით დათანხმდა მოხუცი მიწათმოქმედების მისთვის მერიტა...

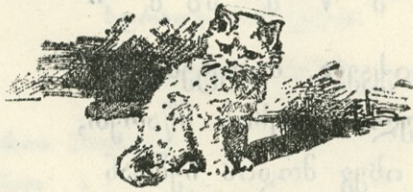
ის დიდი ქვაკი, რომელზედაც გამოსახული იყო ჯვარი და სხვა რვა ქვა დღესაც არიან იმავე ადგილას. მას აქეთ ეს საუცხოო ლეკენდა ხალხშია გავრცელებული.

(თარგმანი)

იხე რაჭველი.

თინიას მეგობარი.

მეავს ერთი მეგობარი
ჩემი ციცუ, ჩემი კატა,
ჰაწა იყო... გაიხარდა,
სიღამაზე მოიმატა!..

ძალხაზია, არ მშორდება,
დაკრუტუნებს შინ და გარეთ,
ლოგინში რო მესტუმრება,
მოვიშორებ... კვინის მწარეთ!..

უეჯარს ხორცი, რძე და ყველი,
მეც არ ვაკლებ მასწინძლობას—
ბატონ კუჭს რო დაიმშვიდებს,
მეუბნება დიდ ძაღლობას!..

კუდის ქნევით თათს მოძიქნევს,
იკრისება, იწურება,
გარემოს თვალს არ აშორებს,
ემშაკივით იუურება!..

უეუარს თაგვსე ნადირობა,
 არ დასოგავს დღით ჩიტუნებს,
 და ამიტომ,—სდება ხშირად,
 ავუქაჩავ მწარეთ უურებს!..

გაიქცევა, მებუტება,
 აბუზული კენესის მწარეთ,
 მერე ისევ მოდის ჩემთან
 დაკრუტუნებს შინ და გარეთ!

გელა.

ვიღი ბრალია..!

სურათი პირველი.

მოგაქველნი პირნი:

ანდრია მხარაძე.

თამრო	} მისი შვილები	მე-V კლ. 15 წლ.
არჩილ		მე-IV კლ. 14 წლ.
ირაკლი		მე-III კლ. 13 წლ.
მსახური გოგო.		

(სცენა წარმოადგენს მოზრდილს ოთახს, ერთი კარები, ტახტი, მაგიდა, სკამები).

ირაკლი. (ვიმნახის ფორმაში, დაღონებული მუ-
ძოდის, წიგნების აბჯას სკამზე დასდებს, ქუდს
მაგიდაზე). კიდევ მიმტუენა ბედმა, ეოველთვის
ვცდილობ, ვმეცადინეობ, მაგრამ უცბათ რაღაც გა-
მოტყვერება და მასწავლებლის წეროძას ვერ ასცდუ-
ბი. რას მოვიფიქრებდი თუ ამ კვირა საშობოლო
გეოგრაფიაში ორს და ანგარიშში ერთს მივი-
ღებდი. (დაფიქრდება). ჰე! ანგარიშში—ეს ჩვეულებ-
ბრივი საქმეა; ანგარიში საშინლათ მეჯავრება,
არ მიუვარს მისი მაგრე რიგათ სწავლა. ამიტო-
მაც სუსტათ ვასწავლობ, ეს უველამ იცის. შარ-
შან მასწავლებელი მეავდა, რომ ამხანაგებს არ
ჩამოგჩენოდი. გეოგრაფიაში კი სწორეთ საწეუ-
ნია. მერე რა! ჩემი მახრა მკითხა, ვერ მიუგე
თუ რა სახდვრები აქვს. ამის გარდა ვერც ის
უთხარი, თუ რომელი დედა-ქალაქია ქართლში

და თან რა მნიშვნელობა ჰქონდა მას წარსულში. ეხლა რო მომაგონდება მრცხვენთან. (ცოტა და ფიქრდება). არა, სულ ი მასწავლებლის ბრალია; სამძაბათს მკითხა, დიდხანსაც მკითხავდა, ბევრი რამ მკითხა: ისე უთხარი ეველათერი, როგორც წყალი, ოთხიც დაძისო. მეგონა ეს ეს არი მა-ლე აღარა მკითხავდა და. ცოტა არ იქონ, თავს აღარ ვიწუსებდი გაკვეთილების მომზადებით. (შე-ცვლილი კილოთი) „მოესწრობი, რა გეჩქარება“ მეუბნებოდა ამხანაგიც. მეც თამაშობას მიუძარჯვე. დღეს კი ისევ გამომძახა მასწავლებელმა. თან მეუბნება დაცინვით „არ მოკლოდი, მგონია“ — რას ვეტოვდი! (დაიბუხება). დავიგუბე პირში წუა-ლი და გაშეშებული ვიდექ, კრინტი არ დაძი-ძრავს. (ამოიღებს დღიურს და ათვალიერებს). აბა რა ხაირათ ვაჩვენო ჩვენებს. მამა ხომ ტუჩებს დამიკოცნის აი? (სლუკუნებს).

სურათი მეორე.

იგივე და არხილი.

არხილი. (სირბილით შემოდის). უ, რანაირათ და-ვიღალე, სულ სირბილით ამოვედი ეს გვერდა. (ირაკლისთან მივა და მხარზე ხელს დაადებს).

ირაკლი, რას დაღონებულხარ?

ირაკლი. არაფერს, როგორ უჩუმრათ შემოიძარე?

არხილი. უჩუმრათ კი არა, მიწაც კი ხანხარებდა, ისე მოვატყაპუნებდი.

ირაკლი. მამ ამ კვირვა გამარჯვებული იქნები, რომ ასე გახარებული ხარ?

ა რ ჩ ი ლ ი. როდის ვუფილვარ დამარცხებული. (სი-
ჩუძეა). არა, იცი ირაკლი, შენ როგორღაც დაღო-
ნებული ხარ. შენ ცუდი ნიშნები სომ არა გაქვს
ამ კვირეა?

ი რ ა კ ლ ი. თუნდაც ცუდი ნიშნები იყოს, რა უყოთ,
მაღე გავისწორებ...

ა რ ჩ ი ლ ი. ეგ კი მართალია, მაგრამ... (პატარა ხანს
უკან). აბა მაჩვენე შენი დღიური. (ალარ აცდის
ირაკლის და თითონ გასსნის დღიურს და ჩაი-
ხედავს).

ი რ ა კ ლ ი. გაიმა?.. შენ გისარჩიან სოლძე, როცა შენ
გიაძხანავდებით.

ა რ ჩ ი ლ ი. დაცინვა თავისთვის იყოს, ირაკლი, მაგ-
რამ მაძას ძლიერ ეწუიხება. მერე რანაირათ ესია-
მოვნება სოლძე, როცა ჩვენ უველას კარგი ნიშ-
ნები გვეავს.

ი რ ა კ ლ ი. მეც ვსწუსვარ...

ა რ ჩ ი ლ ი. იცი, ირაკლი, სვალ კვირაა, სომ ისიც
იცი, როცა ჩვენ ცუდი ნიშნები გვეავს მაშინ ჩვენ-
თვის კვირა აღარ არსებობს, უნდა ვისწავლოთ.
მოდი და მე გადაგისწორებ.

ი რ ა კ ლ ი. როგორ? (განარბებული).

ა რ ჩ ი ლ ი. ეგ მე ვიცი, მხოლოდ შენ თანახმა უნდა
იყო.

ი რ ა კ ლ ი. რასაკვირველია ვიქნები... (ფეხზე დგება)

ა რ ჩ ი ლ ი. გეოგრაფიაში შენ ოთხები სომ გეოლია
სოლძე.

ი რ ა კ ლ ი. სუთებიც მყოლია.

ა რ ჩ ი ლ ი. კარგი, ესლა შენ ორის მაგივრათ ოთხი გეყოლება.

ი რ ა კ ლ ი. რანაირათ? არაფერი შესძის!

ა რ ჩ ი ლ ი. თითქოს არა ჰხვდები! ისე იკატუნებ თავს!

ი რ ა კ ლ ი. ვერა გაშიგია რა.

ა რ ჩ ი ლ ი. (გაჯავრებით) ორს ამოფხეკამ და ოთხს ჩავსომ. გაიკე ესლა?

ი რ ა კ ლ ი. რას ამბობ, არჩილ, განა შეიძლება ნიშნების ამოფხეკა?

ა რ ჩ ი ლ ი. რატომაც არ შეიძლება!

ი რ ა კ ლ ი. მამა როგორ უნდა მოვატეუოთ.

ა რ ჩ ი ლ ი. კარგია, თავს ნუ იკატუნებ, თითქოს ერთხელ ან ორჯელ არ მოგატეუებინოს. (ირაკლი გაოცებული შეცქერის არჩილს).

სურათი მესამე.

ივინივე და თამრო.

თ ა მ რ ო. (გახარებული შემორბის). რა მიხარიან, დედავ, რა მიხარიან?

ა რ ჩ ი ლ და ი რ ა კ ლ ი. (ერთათ) რა იყო, თამრო?

თ ა მ რ ო. რა იყო და, ჩვენ ხვალ მცხეთაში მივდივართ, მცხეთის ტაძრის დასათვალიერებლათ.

ა რ ჩ ი ლ ი და ი რ ა კ ლ ი. (გახარებულები) მერე და, მამამ თქვა?

თ ა მ რ ო. აი ეს იყო მამამ მითხრა, და მეც თქვენთან გამოვიქეცი მახარობლათ.

ა რ ჩ ი ლ ი. მერე რამდენი ხნას საწადელი აკვისრულდება. ამბობენ, დიდებული რამ ადგილია თურმე.

ირაკლი. იმ ალაგსაც ვნახავთ, სადაც ძტკვარი და არაგვი ერთათ ერთდებიან და ძმურათ გადახვეულნი მიქშუიან.

თამარო. ამბობენ, რომ ძმვენიერი სანახავია ეგ ალაგი. თურმე ძტკვარი ძღვრივეა და არაგვი კი წმინდაა ანკარასავით. დიდ მანძილზე არ კარგავენ თავის სახეს... (სიხარულით ტრიალებს).

არჩილი. ხვალ ვნახავთ ზატარა სოფელს, რომელიც ერთ დროს ჩვენი სამშობლოა; დედა ქალბქი იყო.

ირაკლი. იმ ადგილს სადაც ჰირველათ წმიდა ნონომ იქადაგა და ძველი კერპები დაამსხვრია. (ეველს განარებულა, ერთმანეთს არ აცლიან თავიანთ გრძნობების გამოთქას).

თამარო. (უცბათ ერთ ალაგას განიერდება, თითქოს რაღაც მოაგონდაო). მაგრამ იცით, მხოლოდ ერთის ჰირობით?

ირაკლი და არჩილი. (ერთათ) რა ჰირობით?

თამარო. მამა ჩვენი ამ კვირას ნიშნებს გასინჯავს, და თუ ეველას კარგი ნიშნები გვეუოლება, მაშინ წაგვიუგანს მცხეთაში. (უმაწვილები გარცხებით ერთმანეთს შესცქერაან).

ირაკლი და არჩილი. (გაჯავრებულები). რატო წინათვე ასე არ გვითხარი?

არჩილი. (თამაროს მიუახლოვდება). შეჩვენებულო, ჯერ სურვილი აღგვიძარი, გაგვანალისე და მერე...

თამარო. (სიჩქარით). მერე და განა ვისმეს ცუდი ნიშნები ჰქავს? მე კი სრული იმედი მქონდა ისე,

- როგორც ჩემი თავისა. მე სულ სუთები და ოთხე-
 ბი ძეავეს.
- არჩილი. ჭეავეს და ძერე რა საგანში! აი ჩვენ ძა-
 მიკოს, (უჩვენებს).
- ირაკლი. (წეენით), შენ კი, მე ჰიცო?
- არჩილი. მე რა, მე ძარტო ერთი სამი ძეავეს, ჯერ
 ეს არ დაგვაბრკოლებს და ესეც იმასწავლებელი
 ძეავეს გადაძტერებული, თორემ...
- თამარო. (ძინჯავს ძმების დღიურებს, ათვალღერებს
 და თავს იქნებს). ესლა აღაზაფერი არ იქნება.
 ჩვენ ვერ ვეღარსებით მცხეთის ნახვას! (დაღონ-
 დება, არჩილიც და ირაკლიც დაღონებიან. სი-
 ჩუძეა. ირაკლი მოიღრუბლება, და ლამის არის
 ტირილი დაიწეოს).
- არჩილი (რადენიძე ხნის შემდეგ) ნუ გეძინიანთ,
 ხვალ მცხეთას უეჭველათ ვნახავთ.
- ირაკლი. (გახარებული) რანაირათ? (თამრო გასვ-
 ლას აპირებდა, ძეხერდება და ეურს დაუკდება).
- არჩილი. როგორც წელან გითხარი, ნიძნები უნ-
 და გადავასწოროთ!
- თამრო. (ძმისკენ წამოვა) ეგ როგორ იქნება, არ-
 ჩილი! ძაძა ძოვატეუოთ?
- ირაკლი. არ უძავეს რა, სულ ერთია ირაკლი ძერე
 გაისწორებს თავის ნიძნებს. ჩვენ კი ავისრულებთ
 დიდი ხნის გულის წადილს, რადენს ვიმხიარულე-
 ბთ, ვისამოვანებთ! (ხტის). ძერე ეველანი გაჩუბ-
 დებიან, თამრო და ირაკლი თავჩაღუნულები

რადღაცაზე ფიქრობენ, არჩილი ხან ერთს მესხ-
დავს და ხან მეორეს).

არჩილ. მე კი საქმეს შეუდგები. თქვენც თანახმა იქ-
ნებით. აბა, ერთი, თაძრო, მელანი მომიტანე?
(არჩილმა გაძალა ირაკლის დღიური, აიღო დანა
და ნიშანი „ორი“ ამოფხიკა. თაძრომ სამელნე
შემოიტანა მეორე ოთახიდან და არჩილს წინ
დაუდგა.) ისე კარგათ ამოფხიკე ორი, რომ მის
ხასხასაც ვერსად აპოვით.

ირაკლი. (დღიურში ჩაიხედავს). კარგათ ამოვი-
ფხიკე!

თაძრო. ესლხ ჩაწერაღა საჭირო და თანაც ფრთხი-
ლათ. (მაგიდის მეორე მხარეზე დაეკრძობა და
დღიურში იცქირება).

არჩილ. ისეთ ნაღრათ ჩავსვა ოთხი, რომ ვერავი-
ნაც ვერ შეიტყობს, რომ ჩემი ჩასმულია. (არჩი-
ლი კალამს აიღებს, წვერს გაუშენდავს, სახე-
ლოს გადაკალთავეებს და ადგება, რომ გასწორ-
დეს. ამ დროს თაძრო მაგიდის მეორე მხარეზე
დაეკრძობილი მაგიდას დასძლევეს, მაგიდა შე-
ტოკდება, სამელნე რვეულზე გადაქცევა და მე-
ლანი ზედ გადაესხმება დღიურს).

ირაკლი. (შეერთება და არ იცის რა ჰქნას). ვაიმე,
დღიური...

არჩილი. (გაცეცხლებული) რა ქენი, გოგო, შე...

თაძრო. მე კი არა, შენი ბრალია, შენ რომ უცბათ
არ ამდგარიყავი არ დაიღვრებოდა.

არჩილი. დაგწევვლა ღმერთმა, შეჩვენებულა...

თამარო. შენ თითონ შეჩვენებულეცა ხარ და დაწე...
 (თამაროს და არჩილს კინკლაობა მოუვათ, მიბ-
 გილაობენ და სმაურობენ, სმაურობასე გოგო შე-
 მოვა და აძველებს, მაგრამ ვერას გასდა, სმაურობას
 უფრო უმატებენ. ირაკლი მიუახლოვდება დღიურს
 აიღებს, და რომ დაინახავს ორის ნაცვლად ჯერ
 არ ჩაუსვამთ ნიშანი ოთხი, კალამს ქებნას დაუ-
 წეებს, რომ თითონ ჩასვას. მაგრამ ამ დროს კა-
 რები გაიღება და მამა გამოიჩნდება. მამის დანა-
 სვასე უველანი ერთ ადგილზე გაშეშდებიან).
 (ფარდა ნელ-ნელა ეშვება).

გამოცანები.

(წარმოდგენილი ანეტა კახანასძისგან)

ერთი რამ უცხო ხელმწიფე
ხელს არ იღებავს ინითა,
არცა სქამს მარილიანსა,
არცა ითრობა ღვინითა,
ვინც წიგნი იცის მიხვდება
ქანი ან რაე ინითა.

—
მამა კოჭლი, დედა ბრუციანი, შვილი ფეთიანი.

—
ქინჭველას ნალი ავყარე.

სახნის-საკვეთი გავპირე.

რაც იმას რკინა გადარჩა,

ჯორსა და აქლემს ავკიდე.

ჩამოვიჭანე ქალაქში,

სულ სოვდაგრებზე გავყიდე.

—
ანაკრამა.

(წარმოდგენილი მ. ჯეჯაშვილისგან)

პირველი ქვაა დამწვარი
ცეცხლითა გათეთრებული,
იმისგან არას მრავალი
კედელი გამაგრებული.
მეორე მოკლე ჯოხია,
უთლელი, გაროკებული;
ორივეს ოთხი ასოთი
დასწერავს მოხერხებული.

შ ა რ ა დ ა.

(წარმოდგენილი მისჯანვე)

ვენახს ამშვენებს პირველი,
 დედა-მარწისა მცველია,
 მისი მიდამოს ყურება
 მართლა რომ სანატრელია!
 ბატს ამოხდება მეორე,
 ბავშვისთვის საშინელია;
 მთელი, ჩრდილოეთ ხალხია,
 ხასიათებით კრელია.

შარადა: ხე-ქა-ქური.

ანაგრამა: ქარი-ქირა.

ზმა: კომში, ქვაბი, ნამი, ხიდი, ბია, გერი, ერჭი, ათინა.

გამოცანა: გლობუსი, ან რუქა.

აკაკის დიდი სურათი მიეცათ: თბილისში მარო მაყა-
 შვილს, ქალაქ გარეთ: ყალამშის ქართულ სკოლის მეორე
 განყოფილების მოწაფეს ოლლა დვენოსაშვილს და ქუთაისის
 კერძო სკოლის მოწაფეს ალექსანდრე ჯანაშიას.

ღებლები.

ამეა. ქარი მძვინვარებს,
ცა რმურება ზნელოთა,
ღრუბლების კალთას იფარებს
მიწა გრიგალის ხელითა.

უზარზავარი ქალაქი
ჩათბუნებულა ტკბილათა,
ქარის მრისხანე დაფ-დაფი
ურში ჩაესმის ძილათა.

ღარბავის ფარატინებზე
ჩახუტებულან ობლები,
როგორც კლდეების ძირებზე
ჩამოწყვეტილი ფოთლები.

ქარი ჰქრის.. ბედის სიმრუდე
მსხვერპლსა დაეძებს ცხარეთა..
მელას ხვრელი აქვს, ჩიტს ბუდე—
ობლები ძრწიან გარეთა.

ი. მჭედლიშვილი.

მ ლ ი ვ ს

(სურათი სოფლის ცხოვრებიდან).

I.

ოფელი დამშეულიყო.

ყველანი დიდს გაჭირვებას განიცდიდენ.

არსაიდან ხსნა არა სჩანდა.

ათასგვარი სენი და ავადმყოფობა მძვინვარებდა.

დედა მიწა გვალვისაგან ყავარ-ყავარ დამსკლარიყო.

გავარვარებული მზე მთელი თვისი ცხოველ-მყოფელობით დასცქეროდა სოფელს.

ძვალ-ტყავათ ქცეული საქონელი გადახრუკულ ტიტველ მინდვრათ ზღაზვნით დადიოდა და სიცხისაგან შეწუხებული საცოდავათა ბლადდა.

ხალხს გულ-ხელი დაეკრიფნა და თავისივე თვალთ უყურებდა მთელი წლის ნაწვაგ-ნადაგ სარჩო-საბადებლის განადგურებას.

II.

წყარო დაშრა.

რუის ხმა-ტკბილი ბუტბუტი დიდი ხანია რაც აღარ სმენია ზერებსა და ვენახებს.

ყველაფერი იწვის, ცეცხლი ეკიდება.

არც ერთი ფრინველი აღარა სჩანს.

დამშეული გოგო-ბიჭები ჩვეულებრივ ბავშური სიცილი-კისკისით აღარ ახალისებენ ველ-მინდორს.

მზე მოკიდებული, დაძონძილი გლენები ხატებითა და ჯვრებით დადიან სოფელ-სოფელ და მხურვალე ვედრებით შეჭლადადებენ ღმერთს, იხსნას სოფელი გამუდმებულ გვალვებისაგან და აღირსოს წვიმა.

ყოველივე ხვეწნა მუდარა ამაო იყო.
 ცამ არ შეიწყნარა უბედურთა ლოცვა.
 ცდა ისევ ცდათვე დარჩა.

III.

სძინავს სასოწარკვეთილ სოფელს.
 ჰაერში სიცხის ბული ტრიალებს.
 ღამის სიჩუმეს ხალხის დრო გამოშვებითი კვნესა არ-
 ღვევს.

შეყვითლებული მთები უსიცოცხლო მდუმარებით გად-
 მოჰყურებენ ბარს.

IV.

გათენდა დილა.
 ამომავალმა მზემ წყალობის თვალით გაუცინა დედა-
 მიწას.

ნიაგმა საიდანღაც დაჰბერა.

მოწმენდილ ცაზე პატარა თეთრი ღრუბელი გამოჩნდა.

გლებების გულში რაღაც იმედმა გაიღვიძა.

იზრდებოდა და მძიმდებოდა ღრუბელი.

ირეოდა და ბნელდებოდა ზეცა.

სამარისებური სიჩუმე ჩამოვარდა.

ყველაფერი მიწყნარდა.

გლებ-კაცებს თვალები უბრწყინდებოდათ.

იელვა.

მთებში ქუხილის ხმა გაისმა.

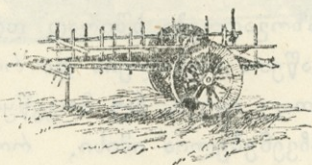
— ღმერთო! — შესძახეს გლებებმა.

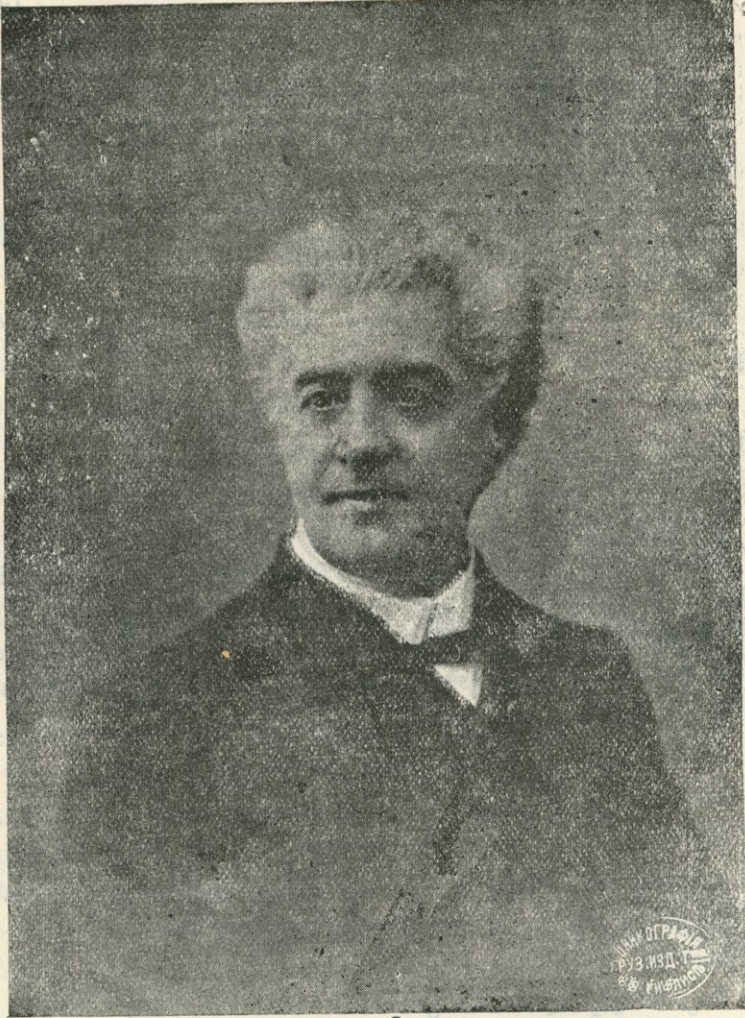
— გრრრ — ჭახ! — ერთხელ კიდევ იქეჟა ცამ და წამოვი-
 და კოკის პირული წვიმა.

— ძლივს!!

აღტაცებით შეჰკივლეს გლებებმა და პირჯვარის წერით
 მაიღობასა სწირავდნენ სოფლის გადარჩენისათვის.

გ. ქუჩიშვილი.

ვლადიმირ ალექსი-მესხიშვილის

იუბილეს გამო.

 უკანასკნელ სამი-ოთხი წლის განმავლობაში, ქართველი საზოგადოება ხშირად დღესასწაულობს თავის მოღვაწეთა იუბილეს და რომ ეს დღესასწაულები უფრო ხშირათა ც იყვეს, ნუ მოგვწყინდებათ ყმაწვილებო. ეს მხოლოდ მაჩვენებელია იმისი, რომ ამ ორმოცის,

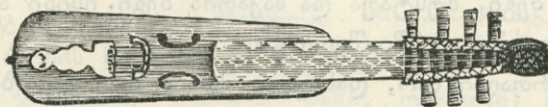
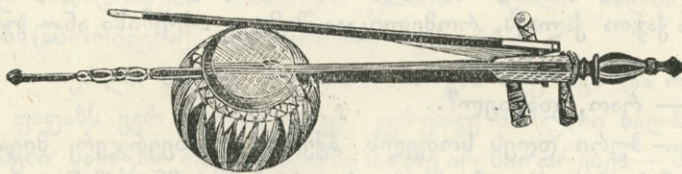
ოცდა ათის წლის წინად მძლავრათ გაშალა ფრთები ჩვენმა ლიტერატურამ, ჩვენმა ხელოვნებამ და ბლომათ მოგვცა მათი წარმომადგენლები.

ღმერთმა ჰქმნას და ჩვენმა ბედმა გვაჩუქოს აწმყოშიაც იმისთანა ბრწყინვალე პირები, რომელნიც შეჰქმნიან ქართულ ხალხის ნიჭიერების ხანას, რომ შემდეგმა თაობამაც დააფასოს იგინი და უფრო დიდის დიდებით და პატივისცემით იღღესასწაულოს იმათი ორმოცი წლის, ოცდა ათის წლის მოღვაწეობის იუბილე!

აი ეხლაც, ამ თებერვლის ათში ქართველი საზოგადოება, მთელი საქართველო, გამოუჩაქივ დღესასწაულობს და მადლს უხდის თავის გამოჩენილს, ნიჭით სავსე და დაუღალავ არტისტს ვლადიმირ სარდიონის ძე ალექსი-მესხიშვილს და ეს იუბილეი, ეს ხალხისგნით გადახდილი მადლობა სრულიად დამსახურებულია მისგნით.

ვლადიმირ მესხიშვილი ოცდა ათი წელიწადია, რაც ქართულ თეატრს ემსახურება, შეადგენს იმის მშვენიერებას, იმის სიამაყეს. მაშ ვისურვოთ, რომ კიდევ დიდხანს ამშვენებდეს ის ჩვენ თეატრს და თავისის მაგალითით ასწავლიდეს სხვა ნიჭიერთ, თუ როგორ უნდა გასწრთენან თავისი ნიჭი და რა გვარის თავგანწირულობით უნდა ემსახურებოდეს უკელანი თავის ქვეყნის წარჩინებას, იმის აყვავებას და ბედნიერებას.

ეკ. გაბაშვილისა.

მტკვრის სათავე, ჭურჭი და თამარ მეფე

მგზავრის დღეურიდან

II.

ტკვრის ხეობა-ბასეინი ნამდვილს ისტორიულ მუზეუმს წარმოადგენს; მთელი ისტორია-არხეოლოგიური საბუთებია შიგ დაცული, დამარხული. საუკუნეთა განმავლობაში ქართველი ერი მთელს თავისს სულიერს ძალას და ქონება-შეძლებას უშურველად ზედ ალევდა საღმრთო და საეროვნო საქმეს — ეკლესია-მონასტრების და ციხესიმაგრეების აშენებას.

ქართველებს იმ თავითვე უყვარდათ დედა-მდინარე მტკვარი.

პირველი ისტორიული ნაშთი მტკვრის სათავედან მე-120 ვერსზე იწყება. ქალაქი არტაანი თავის ძრიელის ციხით მტკვრის ორთავე ნაპირებზეა გაშენებული. აუშენებიათ ქრისტიანთა წინეთ, ჯერ მაშინ, როდესაც საქართველოს მამასახლისნი განაგებდნენ. მამასახლისმა მცხეთოსმა შეიღებს რო საქართველო გაუყო, ჯაფახოსს არგუნეს „მტკვრის აღმოსავლეთით ფანავარამდე და თავამდე მტკვრისა“. ეს ჯავახოსი აშენებს „წუნდას და ქაჭთა ქალაქს, რომელიცაა შემდეგ ატანისი ანუ ჭურჭი“.

— იცი, ბატონო...

— რაო, დანიელ?..

— ჰური დღეს სოფელს ჰქვიან, იქ ბევრჯერ მივაქრია, არტაანის ახლოა. აქ ახლა ცხოვრობენ სამნი ძმანი აქარელნი: ჰაშიშ ბეგი, მუსტაფა და ზაქარია ბეგი. ისინი არიან შვილები შარიფ-ბეგ ხიმშიაშვილისა...

— მართალი ხარ, დანიელ, შარიფ ბეგი იყო ბრძანებელი მთელის აქარისა, ხოლო მისი მამა ახმედ-ბეგი იყო ყარსის ფაშათ (ვალი, ლენერალ-გუბერნატორი).

— ეგ დიდი ხანია შენიშნული, რომ ქართველ კაცს

სამაგალითო ადმინისტრაციული ნიჭი აქვს, თანაც შეუდარებელი შემოღობა—გულადი და თაოსანი.—ჩაერია ლაპარაკში კახელი თავადი.

— მართალია, თუმცა ისტორიამ უანდერძა ქართველ კაცს: ომი, ლხინი და ბრძანებლობა, მაგრამ ახლა მოქალაქობრივი ცხოვრების გზას დაადგა, გაეწინააღმდეგა ცდილობს. ახლა ისევ არტაანზე მოვყვით: ბაგრატიონთა ბრძანებლობის დროს იჯდა არტაანს ერისთავი და განაგებდა კოლა—არტაანს, ხოლო მე XV საუკუნეში ოსმალომ წაგვართვა ეს მხარე და ჭოროხის სათავეც. რუსებმა რო არტაანი აიღეს, აქ იყვენ სანჯაზ ბეგებთ ჰუსეინ-ფაშა და დავრიშ-ბეგი, ჩამომავლობით თურქნი, მამულებიც ამათ ჰქონდათ დასაკუთრებული, არტაანის ციხეში „არის ეკლესია გუმბათიანი, დიდ-შენი, შვენიერი და აწ ცარიელი“ (ვახუშტი), ამ ეკლესიაში კვლავ აღდგენილია წირვა ლოცვა, მხოლოდ სლავიანურ ენაზე, თუ ვინმე არის აქ ქართველი არის „ჩინოვნიკი“ და „აფიცერი“...

არტაანიდან მტკვარი ჩრდილო აღმოსავლეთისკენ მიიმართება, სადაც მარცხნიდან უერთდება ჟანის წყალი. აქედან ჩაუვლის ურთაყაას (მგელ-ციხე) და ჯავახეთის საზღვარს უწევს თუ არა, მტკვარი ისევ ჩრდილოეთისკენ მიისწრაფის. აქ ჯავახეთის საზღვარიდან ცოტა ზემოდ, მტკვარის მარჯვენა ნაპირზე არის სოფელი ჩასი და მასში ეკლესია თალიანი. ასახლია 317 კომლი ქართველი მაჰმადიანი. ამათ და საზოგადოთ ქართველ მაჰმადიანებს თათრები უძახიან აერჯი ხალხს, ბინადალს (აბორიგენი) ადგილობრივ მკვიდრს.

— იერლი ხალხი, ბატონო, საჩუხს იხურავს და რო მოკლა ფაფახს ვერ დაახურვინებ. აგრეთვე მოსული ხალხი, თარაქამები სარუხს თავის დღეში თავზე არ მიიკარებენ — შენიშნა ჯავახელმა.

— ეგ მართალია, მხოლოდ ერთი რამ უნდა მოგახსენოთ: ჭოროხის ხეობისა არ ვიცი და აქ კი ამ ზემო ქართლში (მესხეთი, ჯავახეთი, კოლა-არტაანი, ოლთისი) მოსახლობენ ან მკვიდრნი ქართველნი ან განგებ დასახლებულნი უარაფაფახებო (თარაქამები). ნუ დაიჯერებთ, რომ ამ მხარეში ოსმალებითიდან ვინმე გადმოსახლებულიყოს. ვიმეორებ თარაქამების

გარდა აქ მოსახლე ვინც არი სულ ქართველობაა, მაგრამ დიდი უმრავლესობა გამაჰმადიანებული ანუ გაკათოლიკებული (გაფრანგებულია), მაგალითად სოფელი ხიზაბაჯრა*) (2110 სული), უჯგ (2040 სული) და სხვ. ქართველი კათოლიკენი არიან.

ჰო და ასე.

ჩაისის ქართველებს თუმცა ღელა-ენაც კი დაუკარგავთ, მაგრამ თავიანთ ეკლესიას კი წმიდათ ინახავენ. კარი გამიღეს (ფიცრული) და შიგ ეკლესიაში გობებით ბარე ათ ადგილას რძე ედგათ. ჩრდილოეთის მხრივ სოფელს პატარა ღელე ჩამოუდის, ღელეს გაღმა ნაპირზე ასვენია უშველებელი ჯვარი, მთლიან წითელ ქვიდან გამოკვეთილი, სიგძე-სიგანით თითქმის ხუთი ადლი იქნება. ამ ჯვარზე სანთლის ნამწვები შევაძნიე. — ცალი გვერდი ჯვარს სულ გამურული აქვს. ვკითხე ჩემს წინამძღოლს ჩაისელს.

— როცა ვინმე ავად გაგვიხდება, აგრეთვე შობას, აღდგომას, გიორგობას, სანთლებს ჩამოვქნით ხოლმე და ამ წმიდა ჯვარს უნთებთ, ვევედრებით — იყო პასუხი.

არტაანის ქვევით მტკვარი ჩავარდნილია კლდიდან ღრმა კალაპოტში, დაქრილი მხეცივით ღრიალებს, ებრძვის უშველებელ კლდეებს. ჯავახეთის საზღვრიდამ ხეობაში უკვე იწყება ბალი-ბოსტნები, მაგალითად ყაყაღას ბაღები ერინჯელებს როგაუშენებიათ, ხოლო ზედა ვარძაიდან ხეობა იმდენად განივრდება, რომ გოგაშნულ ქართველებს მტკვრის ორთავე ნაპირებზე ვენახები აქვსთ გახშირებული. განთავისუფლებული მტკვარიც, აქედან დაწყებული, დინჯათ მიმდინარეობს მთელს თავის მანძილს ვიდრე კასპის ზღვამდე.

გოგაშენის პირდაპირ, მტკვრის მარცხენა კიდეზე, კლდეში გამოკვეთილია დიდებული ისტორიული ნაშთი ვარძაის მონასტერი, თამარ მეფის საყვარელი სავანე; სადაც დატულია მხატვრობა, ყველა წმიდანებთა, მეფეთა და დიდებულთა. ყველანი ცოცხლებივით ფეხზე დგანან, თამარ მეფის მამიდან დაწყებული რუსუდანამდე. ბერებს 250 ადლიანი მართუ-

*) სოფ. ხიზაბაჯრა რაღაც ჯადოვნობით აუღიათ და სომხებმა გარდაუქმნიათ, სომხებათ სწერიან (იხ. Кавк. Ваяендарь 1910 г.)

ლი აქვთ ეხლა გაბმული, გაჭიმული და ასე ქვაბით ანუ ტოლჩით ააქვთ მტკვრის წყალი მონასტერში.

— რათა, ბატონო, და აკი შიგ მონასტრიდან გვირავით მიდის გზა და იქ, შიგნით—შიგან არის წმიდა სასწაულოანი წყარო. შემნიშნა ჯავახელმა.

— ჰო, მაგრამ მაგ წყაროს მხოლოდ სასმელათ ხმარობენ. მტკვრის წყალი კი სჭირდებათ სარეცხისათვის, ქურჭლისათვის და სხვ.

— საკვირველია კია, ბატონო, რომი დალოცვილი წყარო ყოველთვის პირთამდე სავსე ლივლივებს, არც პირს გადმოდის და არც თუ აკლდება—რამდენიც გინდა ამოიღე.

— ეს არის „Собирающие сосуды! წამოიძახა ბუნების მეტყველმა...

მაგრამ ფიზიკურ კანონების განმარტებისთვის დრო არა გვქონდა.

აქედან, ვარძიდან იწყება დღეს ქართველთა ცხოვრება. ქართული სული დასტრიალებს, ხმას აძლევს ამ მთებს, ცათამდე ატყორცნილ ტიტველა კლდეებს და ასე ვიდრე ალაზნის შესართავამდე ქართველთა წარსულ დიდების დროსა ფრიალებს.

— ბატონო! ე სიტყვას კი ნუ დაივიწყებთ და თქვენ არ მოიხსენიეთ წყაროსთვის მონასტერი და ვარძის ზემოთ ხო ერთის მაგიერ ორი შესანიშნავი მონასტერიცაა.

— მაგის პასუხათ იცი რა უნდა გითხრა, სახელოვან ჯავახელების ნაფლერთო, ეს ჩემი ბასი უმთავრესათ მტკვარს და მის ვითარებას შეეხება, ხოლო მაგ დიდებულ სიძველეთა შესახებ, თავის ადგილას შემდეგში ითქმის. გარდა ამისა უჩვენოთაც აქაურობა დიდი ხანია აწერილია. მაგრამ გულის რა არ დაგაკლდეთ, მოკლეთ მოგახსენებთ, ბატონებო, რომ ვარძის მონასტრის გარშემო, ვაღმა-გამოღმა, რაღაც ათი-ხუთმეტ ვერსის მანძილზე ჯერეთ ამაყათ სდკანან ეკლესია მონასტრები: წყაროს-თავი, ქარძამეთა*) და მას ზევით კიდევ მე-IV საუკუნეში აშენებული შესანიშნავი გაყეთას მონასტერი, სადაც

*) ვთხოვეთ ვისაც ჯერ არს გასწოროს შეცდომა ვახუშტის გეოგრაფიაში: ვარძია ქარზამეთის ზევით კი არ არი, ქარძამეთია ვარძიას ზევით.

ვახუშტის სიტყვით ესვენა ქრისტეს სამჭყაფი (ლურსმანი), აღეთ ახლა თმოგვის ციხე—ქალაქი, სამშობლო საჯგის თმოგველსა, რომელმაც სთარგნა ვისრამიანი*) თმოგვის ქვემოლ, ხეობაშივე წუნდის ეკლესიაა, რომელსაც ზეიდან, ჯავახეთის ვაკედან გადმოჰყურებს კუმურდოს შესანიშნავი მონასტერი, აშენებული იოანე ეპისკოპოსისაგან. აფხაზთა მეფის ლეონ მე-III-ს დროს 964 წ., იჯდა აქ (კუმურდოში) ეპისკოპოსი, მწყემსი სრულიად ჯავახეთისა, ხერთვისის ზეთისა“ (ვახუშტი) და სხვ.

— მაინც საინტერესოა, რომელ საუკუნეს-და ეკუთვნის წყაროს-თავის მონასტრის აშენება?—შემეკითხა ბუნების მეტყველი.

— კუმურდოზე ძრიელ ადრე, ბარე 400 წლის წინეთ არის აშენებული წყაროსთავი.

— მაინც?

— ვახტანგ გურგ-ასლანის შემდეგ მეფობდა ძე მისი ღწმა (499—514). ამის ხელ-ქვეით ერისთაობდა ჯავახეთში ძმა მისი მირდატ. ამან აღაშენა ღვთაების ეკლესია წყაროსთავისა იფრიად დიდ-შვენიერი, გუმბათიანი, იჯდა ეპისკოპოსი, მწყემსი მტკვრის აღმოსავლეთისა არტაანითურთ, ვიდრე ყარსის მთამდე და ხავეთამდე (ვახ.)

— ჩვენ გაგონილი გვაქვს, ბატონო, რომ პირველი სახარება ქართულათ წყაროსთავის მონასტერში უთარგმნიათო—შემნიშნა ჯავახელმა.

— წყაროსთავში დაწერილია ორი სახარება. ერთი თხზავი, თვალითა და მარგალიტით მოქედილი, დღეს გელათის მონასტერში ინახება, ხოლო მეორე სახარება „დაწერილია წყაროსთავის ღვთაების ეკლესიაში ხელითა საბასითა და შეკახმული გიორგი აბაშიძის ბრძანებით წინამძღვრის გიორგი ჟუთულაშვილისაგან“ იპოება უბისის ეკლესიაში იმერეთში (დ. ბაქრ.).

— ეგ ის სახარება ხომ არ არის გელათისა, ღვეაშოვმა რომ გაიტაცა? გულმტკინეულათ შემეკითხა თავადი.

*) „დილარგეთ სარგის თმოგველსა, მას ვნა-დაურომელსა“.

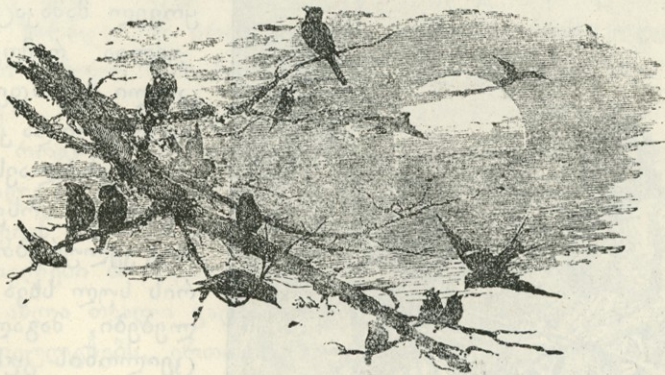
ვარძიიდან ოთხიოდ ვერსის ქვემოლ მტკვარი ძირს უთხრის თმოგვის ოდესმე მიუვალ ციხეს. აშენებულია მტკვარის მარცხენა კიდეზე, ცაში დაკიდულ საშინელ კლდეებზე. აუშენებია შუფე ფარნაჯაბს, მესამე საუკუნეში ქრისტეს წინეთ*) თმოგვის ქვემოლ მტკვარი ჩაუვლის მარჯვნივ მდებარე წუნდას, ნაქადაქვეს და სერთვისის ციხის ძირში შეერთავს მარჯვნივ მდებარე ჯაფახეთის მტკვარს, რომელიც გამომდინარეობს თაფარავნის ტბიდან.

— გაგონილი გვაქვს, ბატონო, რო მაგ ტბის ნაპირზე წმიდა ნინოს გამოცხადა ღვთის მშობელი. წმიდა ნინომ ამ არტანის და ჩილდირის მთები შიშით და ძრწოლით რომ გადაიარა, ძრიელ დაღაღულა და ტბის ნაპირზე დასძინებია. ამ დროს ღვთის მშობელმა გადასცაო ვაზის ჯვარი და გზა დაულოცა, გაამხნევაო.

— ეგ ვაზის ჯვარი, ჩემო ჯაფახელო, წმიდა ნინოს თვის თმით შეეკრავს და ახლა ასვენია თბილისში, სიონის ტაძარში. ჯვარს ნინაობას (14 იანვარს) ყოველ წლივ გამოასვენებენ ხოლმე — პლოცველნი ემთხვევიან.

(შემდეგ იქნება).

ილ. აღ ხაზი შეილი.

*) თმოგვის ციხე-ქალაქი 1551 წელს შახ-თამაზმა აიღო ციხის უფროსის ცოლის დალატით. ეს პირველი მაგალითია ისტორიაში რომ ქართველმა ქალმა სამშობლო-სიყვარულს შესწირა. ამ ეპიზოდის შესახებ ჯაფახეთში თქმულობა, ლეგენდა სუფევს და ლექსათ დასწერა ჯაფახელმა მიქელაძემ.

პირველ-ყოფილ ადამიანის ცხოვრება.

II.

ოჯახური ცხოვრება ველურებში.

ჯახური ცხოვრება ჩვენ შორის ისეთი ჩვეულებრივი მოვლენაა, რომ ძნელი დასაჯერებელია, რომ ქვეყანაზე არსებობს ისეთი ხალხი, რომელმაც არ იცის რა არის საკუთარი ოჯახი, არც ოჯახური ცხოვრების სიამოვნება.

ჩვენთვის ოჯახი არის მტკიცე კავშირი მამაკაცთა და დედაკაცთა შორის და აგრეთვე შშობელთა და შვილთა შორის. მოგზაურები ხშირათ მოგვითხრობენ, რომ არიან ისეთი თემები ველურებთ შორის, რომლებმაც არ იციან რა არის ქორწინება, მათ შორის არის

ველურთა ოჯახი.

გავრცელებული მრავალ - ცოლიანობა: ყოველ მამაკაცს შეუძლია რამდენიმე ცოლი ჰყვანდეს. თი სჯული და კანონი არ უკრძალავს მას, აგრეთვე არსებობს ზოგ ველურებთა შორის სულ სხვა ჩვეულებები, მაგალითად ცვილონის კუნძულზე, აზიაში, დედაკაცს შეუძლია თავის თემში ამოირჩიოს ქმარათ რამდენიმე მამაკაცი, იქ მრავალქმარიანობა სუფევს.

ერთი ქმრის რამდენიმე ცოლები ხშირათ ძრიელ თანხმობით ცხოვრობენ, შევლიან ერთი-ნეორეს ოჯახობაში და უვლიან ერთი მეორის შეიღებს, როგორც თავისას. ზოგ თემებში მამაკაცებმა უნდა იყიდონ საცოლეები, ამისათვის ყველას არ შეუძლია ბევრი ცოლი იყოლოს, რადგან შეძლება ხელს არ მისცემს და კმაყოფილდებიან ერთი ცოლით; ამ შემთხვევაში ცოლი ველურისა დაულაღავათ შრომობს, ცდილობს უშოვოს ქმარს იმდენი შეძლება, რაც საჭირო იქნება მეორე ცოლის საყიდლათ. მან კარგათ იცის, რომ თავის ქმრის მეორე და მესამე ცოლები მიეშველებიან და ოჯახის გაძლოლაში ანხანაგურათ გვერდში ამოუდგებიან.

ზოგი ველურები წინააღმდეგნი არიან ამ გვარი ჩვეულობისა, ისინი გმობენ მრავალ-ცოლიანობას და ერთი ცოლი ჰყავთ. აქ უნდა გავიხსენოთ, რომ მრავალ-ცოლიანობა გავრცელებულია არა მარტო ველურებში, თათრებსა და სპარსელებს შორისაც არის ეს ჩვეულება, თუმცა მათ ვერ ჩავთვლით ველურებათ.

ახლა ვნახოთ სად შოჯლობენ მამაკაცები თავის საცოლოებს. ველურებ შორის ჩვეულებათ არის მიღებული ქალების მოტაცება, მათი ყიდვა და გაყიდვა.

ყოველ ახალგაზრდა ველურს შეუძლიან, თუ ის ნამეტანი ზარმაცი არ არის, იმდენს იწუშავებს. რომ ცოლის საყიდლათ საჭირო სახსარი მოიპოვოს. ქალების ფასი, სხვა და სხვა მხარეში, სხვა და სხვა არის: აფრიკაში ზანგები აქამდის ქალებით, როგორც პირუტყვებით ისე ვაჭრობდენ. ზანგები თავის საცოლეში იძლევიან რამდენიმე ხარს: კაფრები ლამაზ ქალში იძლევიან 40—30 ხარს, ულამაზო კი 6—10 ხარათ ფასობს. ინდოელები ძროხებზე ცვლიან, არაბები ცხენებზე და სხვ.

ახლა თვალი გადავავლოთ ველურების ფრიად საუცხოვო ჩვეულებებს, ერთი მოგზაურთაგანი მოგვითხრობს შემდეგს: «ერთხელ, ინდოეთში რომ ვიყავ, მომესმა ძლიერი ყვირილი ველურების სოფლიდან, მე მეგონა ეჩხებებიან ერთმანეთს მეთქი და გავსწიე სოფლისაკენ; წინ შემეფეთა ერთი ახალგაზრდა ველური, ზურგზე ეკიდა რალაც წითელ ზეწარში გახვეული და რაც ძალი და ღონე ჰქონდა გარბოდა, უკან მთელი გროვა ახალგაზრდა ქალებისა დასდევნებოდენ და

ცდილობდნენ ტვირთი წაერთმიათ, სცემდნენ ჯოხებით, ესვრიდნენ ქვებს; ის კი გარბოდა, მას ექომაგებოდნენ ოცდა ათამდე ამხანაგი ყმაწვილები.

როცა ვიკითხე თუ რა მოიტაცა ამ კაცმა, მიპასუხეს რომ ეს ყმაწვილი სასიძო არისო და ჩვეულებისამებრ მან მოიტაცა საცოლვე და ქალის ამხანაგები ცდილობდნენ წაართვან იგი უკან, სდევნიან, არ მოეშვებიან, სანამ თავის სოფელს არ მიუახლოვდებიან. ასეთი ყოფილა იმათი ჩვეულება“.

ჩრდილოეთ ამერიკაში, ინდოელების თემის უფროსი გამოაცხადებს ხოლომე, რომ ესა და ეს ქალი და კაცი დაქორწილდნენ, მაგრამ ამ გამოცხადებით ქორწინება არ თავდება: სასიძომ უნდა უსათუოთ აიკიდოს ზურგზე თავისი საცოლვე და მთელი ბრბოს დევნით და კიჟნით მიიბრინოს თავის ქობში.

ჩრდილოეთ ამერიკის მცხოვრებელ ესკიმოსებში სასიძო ძალით იტაცებს საცოლვეს, თუმცა ქალმა რამდენიმე წლის წინეთ უკვე იცის ვისი ცოლიც უნდა გახდეს, მაგრამ ჩვეულებას ვერ უღალატებს—საქმრო იტაცებს: აიკიდებს ზურგზე და ისე მიჰყავს თავის ქობში. საცოლო დიდს წინააღმდეგობას უწევს: სცემს, ცხვირ-პირს კაწრავს, კბენს და ყვირის. ასეა ჩვეულება მისი ქვეყნისა!.. დასავლეთ აფრიკის ზანგებს უფრო სასაცილო ჩვეულება აქვთ, როგორც გადმოგვცემს მნახველი: ერთმა ახალგაზრდა ზანგმა მოინდომა მეზობლის ქალის ცოლათ შერთვა. მან წინადადებით მიმართა დედას, დედაც დასთანხმდა, მაგრამ იმ პირობით კი თუ გაიტაცებს ქალს. გავიდა ცოტა ხანი; ერთხელ გასათხოვარი ქალი ვახშამს ამხადებდა, ამ დროს შემოვარდა სასიძო, აიყვანა ქალი ხელში და ძალით გაიტაცა. ქალი რაც შეეძლო ეწინააღმდეგებოდა—კბენდა, სცემდა, კაწრავდა, ჩქმეტდა, ყვიროდა, ცხარე ცრემლით ტიროდა. ბევრი თავისიანები და სხვებიც დაესწრნენ ამ ამბავს, მაგრამ არავინ არ ცდილობდა ქალს დახმარებოდა, პირ-იქით, ქალის მშობლები ასე ამბობდნენ: „არა უშავს რა, ცოტა იტიროს, მალე შეეჩვევაო!“.

აქედან ცხადათ ჩანს, რომ ეს ნამღვილი მოტაცება არ არის, ჩვეულებაა ხალხისაგან შემოღებული.

ზოგი ერთი ტომთაგანი ყიდულობს საცოლოს, აძლევს მშობლებს სასყიდელს, მაგრამ ქალი მაინც უსათუოთ უნდა

მოიტაცოს. ესეც ხდება, რომ ქალში ფასი მიცემულია, მაგრამ ქალის მოტაცება ვერ მოახერხა, ან გაექცა, ვაჟმა უნდა იცადოს, სანამ ხელში ჩაიგდებს ქალს, ან ტყეში, ან მინდორში; შეიძლება ერთი წელიწადიც გავიდეს, ვერ მოიტაცოს, ქალი მაინც სხვას ვერ მისთხოვდება, დღეს იქნება თუ ხვალ მყიდველი მოიტაცებს.

სხვა ნაირია ზოგიერთ ველურებში ქორწინების წეს-რიგი, რომელიც ნათლად გვიჩვენებს თუ რა მდგომარეობაშია დედაკაცი ოჯახში, რა ვალდებულება აწევს მას და რიგორი უფლებებით არის მამაკაცი აღჭურვილი.

აი ქორწინება ზოგჯერ როგორა ხდება: საქმროს წინ ზოდის საცოლო დოქით თავზე, ერთი ხელით მას დოქი უჭირავს, მეორე ხელი თავისუფლათ აქვს ძირს დაშვებული, საქმრო მოსდევს უკან, ის უცებ გაისვრის ისარს შიგ მის ხელ და ტან შუა. საცოლო წაეა წინ, ისარს

ინდოელი მეომარი თავისი ცოლით.

ფეხით იღებს, მერმე მთავდაბლათ მიართმევს ფავის საქმროს.

მეორე ჩვეულება ასეთია: საქმროს თავის მეგობრები მოუყვანენ ქოხში საცოლეს, საქმრო კი დაუხვდება ჯოხით და უწყალოთ სცემს ქალს. ეს არის პირველი აღერსი მეუღლისა. შემდეგ ნაცემმა დედოფალმა უნდა დაგავოს ქოხი და ყველა იქ მყოფ მექორწინეებს თმა დავარცხნოს.

აქ მოვიყვან კიდევ ერთ უბრალო, მაგრამ საკმაოთ საგულისხმო ჩვეულებას:

ქორწილის დღეს ქალის მამა სასიძოს და სტუმრების და ნათესავების თან დასწრებით მოიხმობს თავის გასათხოვარ

ქალს და სცემს, შემდეგ წინ წადგება საქმრო და რამდენიმე კარგ სილას უთავაზებს თავის საცოლოს.

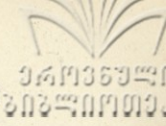
ძალიან ადვილი გასაგებია ყველა ეს ახირებული ჩვეულებანი! აი რას ნიშნავს: ქმარი—ბატონია, პატრონი და მბრძანებელი დედაკაცისა, ცოლი კი მონაა, უენო, მორჩილი, ამსრულებელი მისი ყოველი უხიაკი სურვილებისა.

რასაკვირველია ველურების უმრავლესობა ამგვარ აზრს ადგანან, მაგრამ მათ შორისაც მოიპოვებიან ზოგი ერთი თემები, რომლებიც სულ სხვანაირად უცქერიან ქორწინებას, ოჯახს, დედა-კაცს. მაგალითად, ხშირად მოხდება, რომ მშობლებისაგან გადაწყვეტილი ქორწინება ჩაიწლება, თუ ქალს არა სურს მათი ამორჩეული კაცი ქმრათ. შეიძლება ქალი კიდევ დაიქცეს სახლიდან, იხეტილოს, იმალოს ვინ იცის სად, იქამდის, სანამ კაცს არ მოსწყინდება მისი ძებნა.

მალაკის ნახევარ კუნძულზე (აზიაში), მოგვიტხოვრობს მნახველი, არსებობს ჩვეულება: როცა მოლაპარაკება მშობლებსა და სასიძოს შუა გათავებულია, საქორწინოთ ყველაფერი უკვე დამზადებულია, ერთი საპატიო მოხუცებული კაცი მეფე-დედოფალს გამოიყვანს ეზოში გაკეთებულ წრესთან, აქ პატარძალი დაიქცევა წინ, უვლის ირგვლივ წრეს, ვაჟი უკან დაედგინება, თუ დაეწია—ქალი მისი ცოლი შეიქნება, თუ არა და ქალი თავისუფალია, არავის არ შეუძლია ამ კაცის შერთვაზე ძალა დაატანოს. ერთი სიტყვით—დაიქირე—შენია, არა და ეძიე სხვა.

აქ უნდა შევნიშნოთ, რომ ამგვარი ჩვეულების დროს ის ვაჟი გაიმარჯვებს, რომელიც ქალს მოსწონს, თუ არა და ქალი ყოველი ღონით ცდილობს, რომ ვაჟი ვერ დაეწიოს და თავიდან აიცილნოს არა სასურველი საქმრო.

ძნელი ასატანია ის, რასაც ავსტრალიელი ქალი იტანს ქმრისაგან. იშვიათად შეხვდებით ქალს,—სახე დასახიჩრებული, დაღურჯებული არ ჰქონდეს, მაგრამ ყველგან ასე არ არის, არიან ისეთი თემები, სადაც ქალი მამაკაცზე სავსებით ბატონობს. მას ემორჩილება ზოგჯერ მთელი ოჯახი, სასტიკ სასჯელს აყენებს კიდევ მამაკაცს.

ერთი მოგზაური მოგვითხრობს, რომ მას შეხვდა ქალი-საგან დასჯილი ქმარი. ის ჩამომჯდარიყო ხეზე და მწარეთ ჩიოდა თავის ცოლზე: „ეს რამდენი ხანია ცოლმა დამსაჯა, უსმელ-უქმელი დამავლო და არ ვიცი, როდის მეღირსება პატიება!..“ ხედავთ, ქალსაც ზოგჯერ მამაკაცებზე ნაკლები უფლებები არა ჰქონიათ.

(შემდეგი იქნება)

იტა ნაკაშიძე.

მოსუცი მკთევზე.

(რუსულიდან)

ალამოს ცხრა საათი იქნებოდა. მეთევზე გრიგოლი და მისი ცოლი ბნელაში ჩუმად მოსხლომოდენ წითლად გალავლავებულ ნაკვერჩხლებით სავსე ღვიძლს. გარეთ საძაგელი დარი იდგა. მძაფრი ქარი დაჰსისინებდა ზღვის ნაპირს, ამღვლებდა ზღვას, ზუზუნებდა საკომლე მილში, აშრილებდა ჩალას ქოხის სახურავზედ და აჯლახუნებდა დარაბებს. მოუსვენარი აზოვის ზღვა მძლავრად მიიწევდა ნაპირებისკენ, მაგრამ ჩრდილო-აღმოსავლეთის ქარი უკანვე აბრუნებდა მას. ზღვა ისე ღრიალებდა, რომ აისი ტალღების შხუილი რამდენიმე ვერსის სიშორეზე გაისმოდა მყუდრო მინდორში. მოსუცი-ბულნი ღრმით ჩაფიქრებულნი ისხდენ ცეცხლა პირას. ხანგამოშვებით, თითქოს პასუხს აძლევსო თავის ფიქრებს, მოსუცი დედა-კაცი ღრმით ამოიოხრებდა ხოლმე და იტყოდა:

— ნეტა, სად არის ახლა ის?

ბერი-კაციც, თითქოს იმეორებსო მის ნათქვამს, თავის მხრივ უპასუხებდა:

— მართლაც და სად უნდა იყოს ახლა ის? ვინ იცის!..

ისინი ფიქრობდენ თავიანთ შვილის-შვილს იასეზე!

მათი ქალი შორს, ბათუმში გათხოვდა და იქვე გარდაიცვალა, ვაჟი-კი ზღვაში დაედრჩოთ, აგერ ათი წელიც არის მას შემდეგ. მას დარჩა ობლად ოთხი წლის ბავშვი იასე. მარტოხელა ბებრებმა სიყვარულით გამოზარდეს იგი. ყმაწვილსაც უყვარდა დიდედა და პაპა, მაგრამ იასეც ისევე მარტოდ და მოწყენილათა ჰგრძნობდა თავს, როგორც მოხუცნი. მას აკლდა ტოლ-ამხანაგნი, სასწავლებელი და ის, რისკენაც ისე მიისწრაფოდა მისი სული, ბებრებს შიშის ჟრუანტელსა ჰგვრიდათ: ყმაწვილს სწაღდა ყოფილიყო მეზღვაური. იგი აღმერთებდა ზღვას. იალქნიან ნაგების დანახვაზე ის თრთოდა აღელვებისაგან, შორიდან მომავალ გემის ბოლი-კა გაიტაცებდა ხოლმე ფიქრით უცხო ხალხთან და ზღვის ნაპირებისკენ, სადაც ალვის ხეები წვეროებით ცას ებჯინებოდენ, ფორთოხლები მწიფდენ და ხეების ტოტებზედ მაიმუნები და თუთიყუშები მხიარულათ დახტოდენ. მისი მამა-პაპა მეთევზეები იყვნ და ეს ხელობა მემკვიდრეობით გადმოეცა ამასაც; მაგრამ ეს არ იყო მორჩილი მონა ზღვისა— მეთევზე, არამედ ოცნებობდა მის ტაღლების შებრძოლებას, შორეულ მოგზაურობაზე, ქარიშხალზე, უცნობ ქვეყნებზე. მთელი საათობით იჯდა ნაპირზე და გაჰყურებდა ცის ტატნობს, სადაც ხან და ხან გამოჩნდებოდენ ხოლმე იალქნები ან გრძელი ბოლი გემისა, მის თვალ-წინ იხატებოდენ ცხელ-ქვეყნების ტყეების მიმზიდველი სურათები ან თვალ-გაღუწვდენელი მღელვარე ოკეანე, ან უცნობი უდაბური კუნძული. როდესაც ყმაწვილი ბრუნდებოდა ქობში, ყველაფერი ვიწროთ და ულახათოდ ეჩვენებოდა. ბებრების შევიწროებული ცხოვრება აწუხებდა მას და დახმარება-კი არ შეეძლო.

— არა უშავს რა, ღმერთი მოწყალეა!.. იმხნეებდა თავს იასე.— მალე მეც დავხმარები!

ერთს ბნელ ღამეში ყმაწვილი ჩუმათ გამოეწყო და დიდედა-პაპის გამოუთხოვებლათ გაიპარა, ეშინოდა, რომ გამიგონ აღარ გამიშვებნო. ვიღაც მისი მამის ნაცნობმა მეზღვაურმა მიიტყუილა თავის ნავზე და წაიყვანა მახლობელს ნავთსადგურში. იქ იგი მუშათ დადგა რომელიღაც უცხოელ გემზე და მას შემდეგ არავინ არ იცოდა, სად დასცურავდა ან ცოცხალი იყო კიდევ თუ არა.

მოხუცებულები უფრო დაღონდნენ. იასეზე აღარაფერი ამბავი არ ესმოდათ. მთელი ღღე იმაზე ლაპარაკობდნენ, სიზმარშიაკ-კი ხედავდნენ და როდესაც დაიწყობდნენ მის შესახებ ლაპარაკს, ეშინოდათ ეთქვათ: „იგი დაიღუპაო“, მაგიერათ ყოველთვის ამბობდნენ: „როცა ის დაბრუნდებაო“. მაგრამ გულში-კი დაწმინებულნი იყვენ იასეს დაღუპვაზე.

ამ შემოდგომის საღამოს მოხუცებულნი რაღაცა უიმედობას ჰგრძნობდნენ. ქარი ჰქროდა, საკომლე მილს აზრიანობდა, ზღვა შფოთავდა, ტალღები შხუოდნენ. მათ ეჩვენებოდათ, რომ სწორედ ახლა, ამ საძაგელ ამინდშია განსაცდელში მათი შვილის-შვილი იასე, თუ-კი ცოცხალია კიდევ სადმე. ბებრებს სწადდათ ფრთები გამოჰსხმოდათ, რომ გაფრენილიყვენ მასთან და გულში ჩაეკრათ.

დღეა-ბერი წამოდგა ზეზე და ღვიმელს ნახშირი შეაყარა, რის გამოც ქოხში უფრო ჩამობნელდა.

— წავალ დასათვალიერებლათ... წარმოსთქვა მოხუცმა მეთევზემ. მთქნარებითა და პირჯვრის წერით წამოდგა ზეზე. ანთო ფარანი, მხრებზე ფარაჯა მოისხა და კარებისკენ გაემართა.

— საით გაემზადე, კაცო? შეეკითხა მის ცოლი.

— დღეს დილით ფაცრები დავდგი, უბასუხა მან, — გადამავწყდა დღისით დაქეთვალიერებინა... ქარი ჰქრის, შესაძლოა ამალამ ზღვამ გაიტაცოს და სრულიად უთევზოთ დაგრჩეთ...

— ნეტავი შენა, ღამე სიარული არ გეზარებს!.. გესმის, ქარი როგორა ღმუის? შენც არ ჩაგაგოროს კლდიდან... დარჩი, ნუ წახვალ...

— რას ამბობ, დედა-კაცო! ერთი კვირაა უთევზოთა ვართ! პური ვერაფრით გვიყიდია, ხომ უნდა გავყიდოთ მაინც რამე. მეღუქნე ისედაც გვიწყრება, რომ ფულს არ ვაძლევთ. ხომ იცი, როგორი კაცია!

— დაგეცადა დილამდე. ღმერთმა დაგიფაროს, წაიბორძიკებ სადმე და ჩაიჩნები! ან რა ძალა გადგია, რომ ამ შუალამისას არ იტოპო ზღვაში? თითქოს დაგვიწყებოდეს, რომ მან წაგვართვა შვილიც... იასეც...

ბერი-კაცი შეტორტმანდა, ხელი ჩაიქნია და გაუბედავთ
 გასწია კარებისაკენ.

— მაშ, მშვიდობით... წარმოსთქვა იმან. — დაწეკი, დაი-
 ძინე!.. ვიდრე მე მოვალ...

მოხუცს კარზე გასვლის უმაღლვე ქარმა ზურგიდან წამო-
 უბერა და გაუქროლა. ქარი ფარაჯის კალთებს ძაღუმად
 უფრიალებდა, ცდილობდა ყაბალახის თავიდან მოგლეჯას და
 მაღალ კიდიდან აზვირთებულ ზღვაში ჩადებდას. მაგრამ ბერი-
 კაცი ნელა და ფეხ-მოკიდებით ჩადიოდა კლდიდან ძირს ფარ-
 ნის შუქზე.

ნაპირზე ჩასვლისათნავე გრიგოლმა შენიშნა სიბნელეში
 შავი ჩრდილები.

— აი ქვებიც... წარმოსთქვა იმან. — ისე წამოქვინტულან
 წყლიდან, თითქოს ბერები სხედანო... მაგრამ რატომ წყალში
 არ არიან ახლა?.. ეჰე! სჩანს ზღვას გამოურეცავს!

მეთევზე მიუახლოვდა კლდის ნატეხს, რომელიც ქვიშა-
 ზე ეგდო მარტო და ფარნის შუქზე თვარიელება დაუწყო.

— აქ მიდგანან ჩემი ფაცრები... სთქვა იმან.

იგი დაიკუზა და ხელი მოუფათურა. ყველანი რიგზე
 ეწყვენ დილას წყალში, ახლა კი ქარისაგან აღელვებულ
 ზღვას გამოერეცა ნაპირზე. მოხუცმა მწარეთ გაიღიმა.

— რა უბედურობაა! იღბალი არა მაქვს! წაიბუტბუტა
 უკმაყოფილოთ. ისევ უთევზოთ დავრჩით! ტყუილი შრომა
 შემრჩა...

ტკივილებისაგან შეწუხებულმა მეთევზემ ფარანი ძირს
 დასდგა და წელზე ხელი გადაისვა.

— ვაი, წელო, ვაი!.. წარმოსთქვა ამოკენესით. — მოხუცე-
 ბულის სიცოცხლეს სიკვდილი სჯობია, მე და ჩემმა ღმერთმა!
 ჩავიღრძობოდე სადმე მალე, მირჩევნია!

სადღაც შორს ტალღები შხუოდენ. მოხუცი იღვა და
 გასცქეროდა ბნელ სივრცეს, ესმოდა ღრიალი, ხმაურობა და
 შხაპუნნი, თითქოს თვით ზღვა სთხოვდა, ემუდარებოდა ქარს,
 რომ არ გაეგდო იგი ბინიდან. კიდევ დიდხანს იღვა გრიგოლი
 და თვალ-ცრემლიანი გაიქტირებოდა ბნელაში.

— იქ ჩაიღრჩვენ ჩემი შვილი და შვილის-შვილი!.. სთქვა
 ბოლოს და ღრმათ ამოიოხრა.

რისთვის უნდა იყვენ ისინი იქ, ახალგაზრდანი, ჯან-
ლონითა და იმედებით სავსენი და არა მე, მოხუცებული, რო-
მელსაც მუშაობის თავიცი-კი აღარა მაქვს და აღარც არას
მოველი? რისთვის არ არიან ახლა ისინი ცოცხალნი, მე-კი
მოხუცი ტყუილათ დედამიწას ვამძიმებ? ვისთვისა ვარ საქირო?
რისთვის ვცოცხლობ?

უეცრად ზღვის შხუილთან ერთად ქარმა ზუზუნით მოი-
ტანა მის ყურამდე ვილასიც ხმა:

— მიშველეთ! ვიღრჩობი! ვინა ხართ ქრისტიანი!

იგი შეჰკრთა, ყური მიუგდო.

— მიშველეთ!.. კვლავ მოისმა ზღვიდან ვილასიც ძახილი.

დიახ, მოხუცი არ შესცდა! მართლაც ვილაცა კაცი ყვი-
როდა, განწირულებით ეძახდა საშველა. მაგრამ სად იყო
იგი? რა დაემართა?

მოხუცმა ისევ მიუგდო. ყური და 'შესძრწუნდა. ქარის
ახლად შემობერვაზე კვლავ მოისმა ზღვიდან ადამიანის ძახი-
ლი. გრივოლმა დასტაცა ხელი ფარანს და პასუხის ნაცვლად
ჭაერში ქნევა დაიწყო. შემდეგ, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა
მიიბრინა იმ სალ კლდესთან, რომლის ახლოც გამოუსადეგ-
რათ ეყარენ მისი ფაცრები, აცოცდა ზედ და დასდგა ფა-
რანი. მერე ისევ ჩამოცოცდა ფარნით ძირს და მოუსვენრათ
დარბოდა წინ და უკან ქვიშაზე.

რა უნდა ექნა? ასულიყო მალლა ბეგზე და გაერბინა მთე-
ლი ვერსი, შემდეგ თავის სოფელში ყველა ფეხზე დაეყენებო-
ნა და წაესხა მის მისაშველებლათ? მაგრამ უენებელი-კი დარ-
ჩებოდა მანამდე, ვინც ახლა ასე უიმედოთ გაჰკიოდა? თვით-
თონვე ჩამგდარიყო ნავში, აეშვა აფრა და წასულიყო მისა-
შველებლათ? მაგრამ მისი ნავი ქვიშაზე ეგდო გვერდით მიბ-
მული, რადგან ქარს ზღვა ნაპირებიდან გაეშორებინა.

— უბედური!.. წარმოსთქვა შეწუხებულმა ბერი-კაცმა. —
შველაც კი აღარ შეიძლება!

შემდეგ გასწორდა წელში, ხელები სტვირივით მიიღო
ტუჩებთან და რაც ძალი და ღონე ჰქონდა ხმა მალლა გაჰ-
ყვირა:

— გამაგრდი! ნუ გეშინიან! მოვდივარ!..

მოხუცი განზე იქნედა ფარანს, რომ ამით ენიშნებინა

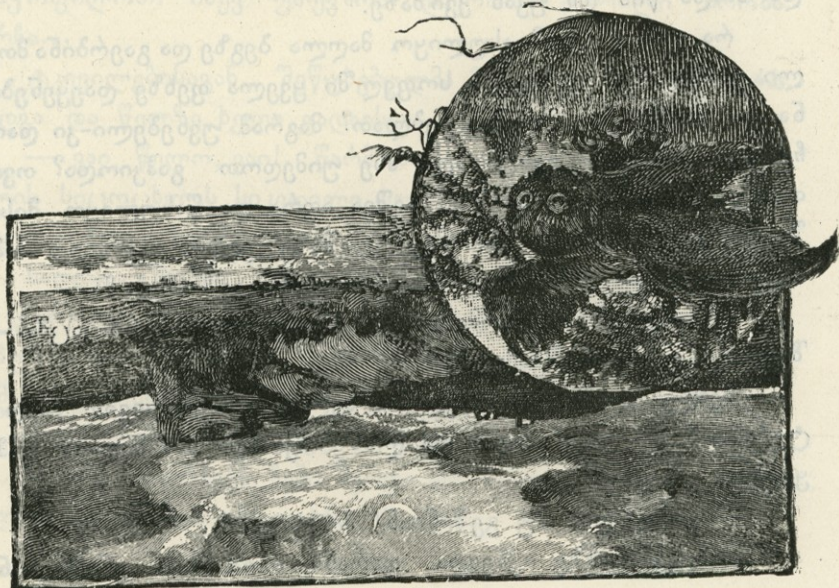
უბედურისთვის, მოვალ საშველათო, იგი გაემართა იმ ბნელ ადგილისაკენ, სადაც ტალღები შხუოდენ და საიდანაც კვლავ მოისმოდა, თუმცა-ღა მიკნავებული ძახილი.

აგერ წყალიც გამოჩნდა. ჯერ ქვების გროვა უნდა იყვეს და შემდეგ ზღვა. აზვირთებული ტალღები ხმაურობით ეხეთქებოდენ ამ ქვებს. თუ უბედური ამ ქვებზედ იყო, შეიძლებაოდა კიდევ შველა, რადგანაც ახლა ზღვას დაეკლო და არც ღრმა იყო ამ ადგილას.

გრიგოლმა სამჯერ გადაიწერა პირ-ჯვარი და გაბედვით შევიდა წყალში. მას ფეხები უცურდებოდა ნიჟარებზე და რგვალ კენჭებზე, მაგრამ მაინც მხნეთ და შეუდრეკლათ მიიწევდა წინ ბნელაში. ფარანში წყალი ჩაუვიდა და გაუქრა. ყელთამდის წყალში მყოფი მოხუცი აზრით მიიკვლევდა გზას, აგერ მის წინ ქვების გროვაც გამოჩნდა. ზღვის ბალახს მოეჭიდა, მალლა ნაპირზე აცოცდა და ქვებზე ხელებით ფათური დაიწყო. აი რაღაცა ნამსხვრევებია; ეჭვი არ არის ვისიმე ნავის ნარჩენებია. აი კიდევ რაღაცა, რბილია, სველი. მეთევზემ ხელით ფათური დაუწყო და იცნო, რომ ეს ადამიანი იყო. იგი აღარც კი ინძრეოდა, არცა ჰყვიროდა, იღო ისე გაჭიმული. გრიგოლმა გულზე ხელი დაადო, ეტყობოდა ჯერ ცოცხალი იყო, გული ოდნავ უცემდა.

(დასასრული იქნება)

ნინო ენუქიძე.

ამბავი ერთი კაცის ცხოვრებისა

(თომა ალვა ელისონი).

ორასი ცალი გაზეთის მაგიერათ, თუმცა ფული სულ ცოტა ჰქონდა, ათას ხუთასი ეგზემპლიარი უნდა გამოერთმია. კანტორამ გაზეთი ნისიათ არ მისცა. ის იყო მატარებელი უნდა მოსულიყო და ყმაწვილი ერთ

წამს საშინელ მდგომარეობაში ჩავარდა. მაგრამ მალე მოვიდა გონზე და გაზეთის პატრონს შეუვარდა, აუხსნა თავისი გარემოება და სთხოვა მეორე დღემდის მიეცა მისთვის ნისიათ ათას ხუთასი ეგზემპლიარი.

გაზეთის პატრონი მაღალი ტანის, გამხდარი და სასტიკი შეხედულობის კაცი იყო, გადმოხედა მან ზემოდან ამ ცოცხალ ბავშვს, მერე დაუწერა ნაგლეჯ ქაღალდზე ორიოდ სიტყვა, გადასცა პატარა ალვას და უთხრა:

— დაიქი, უჩვენე კანტორაში და მიიღებ, რასაც მთხოვ.

ყმაწვილმა სიჩქარით ვერც კი მოახერხა რიგიანათ მალეობის გადახდა, გამოვარდა ოთახიდან და შურდულივით შევარდა გაზეთის კანტორაში. მხიარულათ ჩაიბარა გაზეთები, მოიშველა პატარა ბიჭები და ძლივს მოუსწროს მატარებელს, რომელიც ის იყო დაიძრა.

ყმაწვილს ახლა ის აფიქრებდა ტელეგრამა იყო გაგზავნილი თუ არა და ან ხალხმა როგორ გაიგო ეს ტელეგრამა. ის გულის ფანცქალით უახლოვდებოდა პირველ სადგურს. ჩვეულებრივ ამ სადგურზე ორ ცალს თუ გაჰყიდდა. მაგრამ

ახლა ერთ წუთში მან ორმოცი ცალი გაასალა, ხალხო ჩვეულებრივ ფასათ. მეორე პატარა სადგურზე აუარებელი ხალხი დაუხვდა, ყვირილით, ღრიალით გაზეთს თხოულობდნ. ედისონმა გაზეთს ერთი ორად ფასი მოუმატა და ას ორმოცდაათი ერთ წამს გაყიდა.

ასე ყველა სადგურებზე თხოულობდნ გაზეთს და ვისაც არ ერგებოდა — ჩხუბობდნ. პატარა ალვას კი სახე სიამოვნებით უბრწყინავდა.

ყველაზე უკეთესათ საქმე წავიდა პორტ-გურონში. სადგურიდან ქალაქამდის სამი ვერსი იყო, და გამოჩნდა თუ არა ამ გზაზე პატარა ალვა თავისი გაზეთებით, წინ დიდ ძალი ხალხი გადაეღობა. ალვამ გაზეთს ფასი მოუმატა, თითო ცალში ითხოვდა ათ შაურს, ფულებს მის ქუდში ჩხრიალი გაჰქონდა, ბავშვს ხალხი ისე მიაწყდა, რომ ის იძულებული გახდა ეკლესიის კიბეზე შეეფარებინა თავი.

ის იყო წირვა დაწყებულიყო, მაგრამ ხალხი ხმაურობაზე გამოვარდა. ალვამ თავის უკანასკნელ ცალს ფასი ერთი ათად აუწია.

ამისთანა ამბავი გასაკვირველი არ იყო, ეს ამერიკელების ჩვეულებაა, თუმცა არ ვარგოდა ეკლესიის კარებზე ამისთანა ბაზრობის გამართვა. ალვა რომ საღამოზე დაბრუნდა შინ დედას ამაყათ გადმოუღავა თავისი დიდი მოგება და ამითი მას დიდათ შეეწია.

ალვას შემდეგაც ძალიან გამოადგა ამისთანა მოხერხებულის მოგონება. მან მოინდომა ამ გვართვე თავი ეჩინა და დაიწყო ტელეგრაფის გაყვანაზე ფიქრი. ვინმე ტელეგრაფისტი რომ არ დახმარებოდა ამ საქმეში, ალვა მარტო ვერას გააწყობდა და შეუდგა ტელეგრაფის და ელექტრონის ძალის დაკვირვებას და შესწავლას. მან ამ საგნის შესახებ გულდასმით წაიკითხა ყოველ გვარი წიგნები და შეიძინა პატარა მანქანა, რომელზედაც სხვა და სხვა გვარ გამოცდილებას ახდენდა. მერე თავისი პატარა ლაბორატორია გადააკეთა ელექტრონის ქარხანათ.

ამავე დროს მან განიძრახა გაზეთის გამოცემა. იყიდა ხელით საბეჭდი პატარა მანქანა, ძველი გაცვეთილი ასოები და თავის კუნჭულში, მატარებელზე, დაიწყო გაზეთის აწყობა. მას

შენიშნა სტამბაში როგორ მუშაობდენ და ბაძავდა მათ, ბევრი ტანჯვა-ვაების შემდეგ მოახერხა თავისი საკუთარი გაზეთის გამოცემა; კვირაში ერთხელ გამოდიოდა და სულ მცირე ფასათ ჰყილდა. ეს ნამდვილი რკინის გზის გაზეთი იყო. აქვე სწერდა, აქვე აწყობდა, ბეჭდავდა და აქვე ჰყილდა. შინაარსი, უმეტესათ, რკინის გზის ამბები იყო.

რკინის გზის მოსამსახურენი თითონვე აძლევდენ მასალას, თითონვე კითხულობდენ და „პატარა პროფესორი“ გადაიქცა „უფროს რედაქტორათ“.

თოთხმეტი წლის ყმაწვილი ძალიან მარჯვეთ იქცეოდა. როდესაც მან პირველი ნომერი დაბეჭდა, მაშინვე რკინის გზის უფროსთან გამოცხადდა და სთხოვა: პატრივი ეციო ჩემ გაზეთს და ამ ნომერზე ხელი მოაწერეთო; საქმე იმათი გათავდა, რომ უფროსი კოტაოდენი ფულით შეეწია ყმაწვილს და ამ გვარი ხალისისთვის თანაგრძნობაც გამოუცხადა.

არა თუ რკინის გზის მოსამსახურენი, თვით მგზავრებიც ცნობის მოყვარეობით ყიდულობდენ მის გაზეთს, სადაც სხვათა შორის რკინის გზის მიმოსვლაა და სხვა და სხვა დროს გასატარებლობის განცხადებები იყო დაბეჭდილი.

პატარა ალვას მკითხველები თანდათან ემატებოდა, ახლა დღეში 400 ცალს ჰყილდა. ის მაინც არა კმაყოფილდებოდა და ახალ საშუალებას ეძებდა მკითხველების რიცხვის გასამრავლებლათ. ერთხელ ხელის მომწერლებმა მიიღეს გაზეთი, რომელზედაც დაბეჭდილი იყო მათი სახელი და გვარი. ამან ძალიან ასიამოვნა ყველანი და ხელის მომწერლები ერთიორად მიემატა.

ალვას გაზეთმა ევროპაშიაც გაითქვა სახელი. მსოფლიოთ განთქმულმა ინგლისურმა გაზეთმაც „ტაიმსმა“ მიაქცია ყურადღება. ლოკომოტივის მომგონმა გიორგი სტეფენსონმა საკუთრივ თავისთვის გამოიწერა „რკინის გზის გაზეთი“.

ედისონს შემოსავალი დღითი დღე ემატებოდა. მან თანაშემწეთ აიყვანა რამდენიმე პატარა ბიჭი და თავის დედმამას უგზავნიდა თვიურათ რვა თუმანს.

მისი ცხოვრების გეგმა თანდათან ფართოვდებოდა. მას აღარ აკმაყოფილებდა უბრალო რკინის გზის გაზეთის გამოცემა. უნდოდა ნამდვილი დიდი გაზეთი ცოცხალი და საყურადღებო ამბებით სავსე, გამოეცა.

ამ მიზნით ის დაუმეგობრდა, ერთ თავის ტოლს ახალ-გაზრდა ყმაწვილს, რომელიც დიდი თავგამოდებული იყო, რადგან მისი ორიოდ ნაწერები უკვე დაბეჭდათ. მათ ერთად დაიწყეს გაზეთის გამოცემა, სახელით „პოლ-პრიუს“.

ეს სახელი იყო ერთი ინგლისური კომედიის გმირისა — მეტად შეუპოვრისა, თამამისა, რომელიც ყველგან მეტიჩრობდა, არავის მოსვენებას არ აძლევდა და სხვის შინაურ ცხოვრებაში ეჩრებოდა.

ახალი გაზეთი მეტათ შინაარსიანი გამოდგა — თავის სახელს ღირსეულათ ატარებდა: თამამათ, შეუპოვრათ ეხებოდა ყველას, არავის ერიდებოდა, მაგრამ ყმაწვილების თამამობამ უსაქციელებამდის მიაღწია და როდესაც ერთ დიდ კაცს შეურაცყოფა მიაყენა, ასე ადვილათ არ გაიარა საქმემ. შეურაცყოფილი კაცი ერთხელ დაუხვდა ქუჩაში ჟფროს რედაქტორს, ერთი კარგათ მიბერტყა და გადისროლა შუა ქალაქის მდინარეში. კიდევ კარგი, რომ ალვამ იცოდა ცურვა და გამოვიდა ნაპირას. მაგრამ გაზეთს კი ცუდი დღე დაუდგა. წყალმა ყმაწვილის მაგივრათ გაზეთი დასძირა.

ამბობენ უბედურებეს უბედურება მისდევსო. ცოტა ხანს შემდეგ, ერთხელ ალვა მუშაობდა თავის ლაბორატორიაში მატარებლის მიმოსვლის დროს, უცბათ ხელიდან გაუვარდა ბოთლი, რომელშიაც ფოსფორი იყო. ერთ წამს ცეცხლი გაჩნდა ჯერ იმის საბარგეში და მერე მთელ მატარებელში. ცეცხლის გაქრობა რასაკვირველია მოასწრეს, მაგრამ გზის ზედამხედველი მეტათ გაბრაზდა. ის დიდი ხანი იყო ექვის თვალით შესცქეროდა ალვას საბარგეს. იქიდან მოისმოდა ხან რაღაც ხმაურობა, ხან შუილი და ზოგჯერ საძაგელი სუნიც. გზას ზედამხედველს ძალიან ეშინოდა და ეგონა, რომ შესაძლოა მთელი მატარებელი აფეთქდეს და ყველა დაიღუბოს. მან ახლა ისარგებლა ამ შემთხვევით, შუა გზაზე შეაყენა მატარებელი, ალვას გადაუყარა ყველა ბოთლები და იარაღები და თანაც ისეთი მძლავრი სილენები უთავაზა ყმაწვილს, რომ მან გონება დაჰკარგა და რამდენიმე ხანს დაყრუვდა კიდევ.

მატარებელი გაუდგა გზას. საბრალო ალვა კი დარჩა შარა გზაზე თავისი გატეხილი ბოთლებით და ლუკმა-ლუკმათ ნაქცევი იარაღებით. მატარებლის ორთქლმა გაიყოლა მისი

დიდებული გეგმები და წარმტაცი იმედები. საღლა იყო „პატარა პროფესორი“, შორჩა და ვათავდა „უფროსი რედაქტორობა“. ის იღვა ფერმკრთალი, აბუზული, გაბრუებული სილღებით შუა გზაზე, ცრემლები ღაპა-ღუპით ვადმოსდიოდა. არ იცოდა საღ წასულიყო, რა ექნა? კარგა ხანს შემდეგ ეღისონი უამბობდა თავის ნაცნობებს, რომ თუმცა მას აქეთ ბევრი თავგადასავალი დაატყდა, მაგრამ არც ერთხელ ისე შეწუხებული და სასოწარკვეთილებაში ჩავარდნილი არა ყოფილა, როგორც იმ უბედურ დღილას, როცა გამოაძიეს ის თავისი ღაბარატორიით და შარა გზაზე მიატოვეს.

ჩვეულებრივ, როგორც ყოველთვის როცა დიდი ნაღველი დაატყდებოდა თავს, ახლაც ალვა წავიდა დეღასთან და იმანაც შეიღს დედობრიული ნუგეში სცა და უთხრა: სახლის სარღაფში გაიკეთე ღაბარატორიაო.

გაზეთების გამყიღაობა ალვას მაინც შერჩა და ის მატარებლით წინ და უკან დადიოდა. მთელ თავისუფალ დროს, მეტადრე კვირაობით, ეღექტრონის ძაღის შესწავლას ანღოშებდა. მისი მიზანი იყო თითონვე, თავისი საშუალებით, ტელეგრაფი გაეყვანა. მან იყიღა ტელეგრაფის შესასწავლათ წიგნი და თავისი ახალი მეგობრით, ჯემს უარღით, სხვა და სხვა გამოცღდას შეუღდა და ერთხელ ამათ სასაცილო ამბავიც დაემართათ.

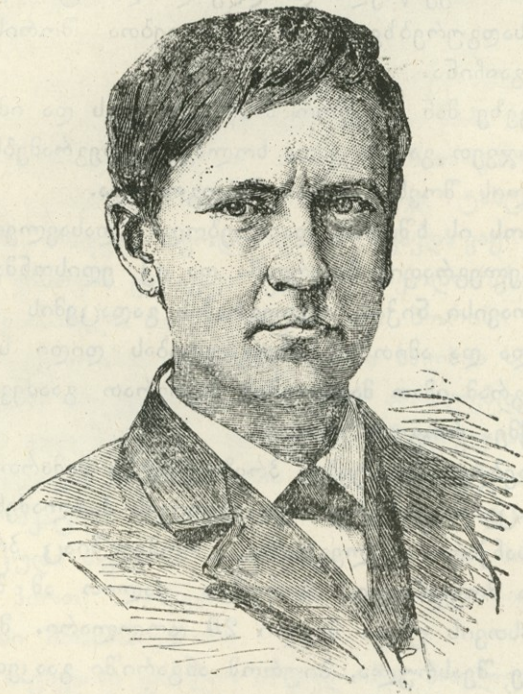
ამათ საღღაც იპოვეს რკინის მავთული და მღინარეში ძველი ტელეგრაფის ბოძის ნაჭერი და გააბეს მავთული ერთი ქუჩიღან, საღაც მათი დედ-მამა ცხოვრობდა, მეორე მღის. ახლა საჭირო იყო ეღექტრონის ძაღა ეშოვნათ. ყველაზე ძნელი ეს იყო, მაგრამ ყმაწვილებს ეს არ აღონებდა. ალვას საღღაც ამოეკითხა, რომ თუ კატის ბაღანს ხახუნს დაუწყებთ — ეღექტრონის ძაღა გაჩნდებო. ამ მიზნით ამხანაგებმა დაიჭირეს ორი უშველებელი კატა და დიდი გაჭირვებით მოაბეს კატის ფეხებს მავთული. ბოღოს დაიწყეს ამ ჩვენ პატარა მეცნიერებმა მავთუღის ხახუნი კატის ბაღანზე. კატები ურჩინი გამოღგენ, ხუღაც არ უნღოღათ სამეცნიერო საქმეში ეშვეღნათ. ასტეხს საშინელი კნავიღი და ცდიღობღენ თავი დაეღწიათ ტყვეობიღან და მოახერხეს კიღეც, ყმაწვილებს დაუხისხღიანეს ხელები და შეშინებულნი, კუღ-ამოძუებულნი გაიქცენ. გამოიღდა ბავშვებმა აღარ გაიმეორეს.

აღვას სახე გაუბრწყინდა. ამაზე უკეთესს რას მოინდომებდა. ოქრო-ვერცხლით რომ აფესოთ ისე არ გაეხარდებოდა, როგორც ამ სიტყვების გაგონება.

ასე დაიწყო ალვამ ტელეგრაფის ხელობის შესწავლა.

არც მეკენჯის ჰყოლია ასეთი გონიერი და მოცადინე შაგირდი! ყოველ ღამე ალვა ტელეგრაფის დაზგაზე დაკუზული ალტაცებით უსმენდა რასაც გადმოსცემდნენ ხოლმე. საქმე მშვენივრათ მიდიოდა, მაგრამ უკბათ ყმაწვილი გაქრა. გავიდა ერთი დღე, გავიდა მეორე. მეკენჯიმ არ იცოდა სად გაქრა მისი შაგირდი, დარწმუნებული კი იყო, რომ ალვას არ ჯყვარდა ცუდ უბრალოთ ხეტიალი.

ახალგაზრდა ელისონი.

ერთი კვირის შემდეგ დაკარგული გამოჩნდა, სანამ გამარჯვებას ეტყუოდა მასწავლებელს, ჯიბიდან ამოიღო გაკეთებული ტელეგრაფის ორი მოწყობილობა, რომელიც მას ამ დროისობაში ერთ ნაცნობ მოიარაღეს ქარხანაში გაეკეთებინა. ეს აპარატები მეტათ პატარები იყო და თვით წერილის პაკეტში მოთავსდებოდნენ, მაგრამ ნამდვილ აპარატს არ ჩამოუჩებოდნენ.

აღვა უბრალოთ, დროს გასატარებლათ არაფერს არ აკეთებდა, ახლაც მან და მეკენზის სიძემ, პოლ ბენერმა პორტგურონიდან ტელეგრაფი გაიყვანეს რკინის გზის სადგურამდის, ერთიმეოთხედი მილის სიშორით. რკინის მავთული გააბეს და ბოლო ღობეზე მიამაგრეს სამ-ვერშოკიანი ლურსმნებით. ტელეგრაფის გაგზავნა ღირდა $12\frac{1}{2}$ სენტათ, ჰაერის სიმშრალის დროს ტელეგრაფი მშვენივრათ მუშაობდა, მაგრამ ავღარში და ბურუსის დროს არაფრის გადმოცემა არა ხერხდებოდა. ამ ორმა ამხანაგმა ამითი ცოტაოდენი ფულიც იშოვეს.

ნათლათ ჩანდა, რომ აღვას დიდი ხალისი ჰქონდა ტელეგრაფის ხელობის ზედ მიწევნით შესწავლისა. მას სურდა საფუძვლიანათ შეესწავლა და დღე და ღამ ტრიალებდა ტელეგრაფის სადგურებზე და ამ მოხელებთა შორის მრავალი ამხანაგები გაიჩინა.

სამ თვეზე მან გაასწრო მასწავლებელს და იმაზე უკეთესათ და მარჯვეთ გადასცემდა ხოლმე ტელეგრაფებს, ისე რომ ახლა ადგილის შოვნას უნდა შესდგომოდა.

ამ დროს ის ხშირათ დაიარებოდა „დასავლეთ საზოგადოების“ ტელეგრაფის ბიუროში და იქ ედისონმა პირველათ გამოიჩინა თავისი ნიჭი. ტელეგრაფის გადაცემის ძალა ერთი ორათ გახადა და ამით ამ საზოგადოებას დიდი სარგებლობა შესძინა, მაგრამ იმათ მადლობის მაგივრათ გააძევეს იქიდან.

აი საქმე, როგორ იყო:

შეერთებულ შტატების პრეზიდენტმა მიმართა ჩვეულებრივი მილოცვით კონგრესს და ამერიკის პარლამენტს. აღვამ მიიღო ეს საჩქარო ტელეგრაფამა, რომელშიაც პრეზიდენტის სიტყვა იყო მოყვანილი. პირობის ძალით ამ მძიმე საქმის შესრულებისთვის უნდა მიეღო 20 დოლლარი. მაგრამ როდესაც საქმე შეასრულა, ბიურომ ანგარიში გააკეთა და ნახევარზე მეტი ფული მოუკლო. ამისთანა საქციელი ედისონმა შეურაცყოფათ მიიჩნია და მუშაობას თავი დაანება. წავიდა სტრაფორდში მეკენზისთან და იმან იქ სხვა ადგილი უშოვა.

ამითი თავდება პატარა აღვას თავგადასავალი. შემდეგ მის ცხოვრებაში ახალი ხანა დგება ათასგვარი თავგადასავალით.

(შემდეგი იქნება)

რომანოვთა გვარეულობის

სამასი წლის მეფობის იუბილეი.

ოსკოვის მეფეთ 21 თებერვალს, 1613 წელს, ერთ-
ნმათ ამორჩეული იყო მიხეილ თედორის ძე რო-
მანოვი, და ახლა 21 თებერვალს, 1913 წელს, მთელ-
მა რუსეთმა დიდი აშბით იღღესასწაულა სამასი წლის რომანო-
ვთა გვარის მეფობის იუბილეი.

რომანოვთა გვარის მეფის ამორჩევის კარგა წინეთ ბევ-
რი არეულობა და უწყესრიგობა სუფევდა, თითქმის ხუთმეტი
წლის განმავლობაში რუსეთს არ ჰყავდა კანონიერი მეფე.
მეფე თეოდორე ივანეს ძეს სიკვდილის შემდეგ ტახტი უმემ-
კვიდროთ დარჩა, რადგან თეოდორეს არ ჰყავდა ვაჟი-შვილი.
მან არ იცოდა ვისთვის გადაეცა მეფობა. თეოდორეს მეუღ-
ლემ, ირინემ, დაასახელა მეფეთ თავისი ძმა ბორისი გოდუ-
ნოვი. ბორისი ცდილობდა დაემსახურებინა ხალხის სიყვარუ-
ლი, მაგრამ ხალხს არ უყვარდა იგი. მას აბრალებდნენ ივანე
მე-IV-ს პატარა ვაჟი-შვილის, დიმიტრის მკვლელობას. ეს
ბრალდება სტანჯავდა ბორისს. ამის გამო გახდა ეჭვიანი, და-
უნდობელი და მკაცრი. ის უწყალოთ სდევნიდა წარჩინებულ
დიდ კაცებს, ცუდი თვალით უყურებდა მათ და სასტიკათ
ეპყრობოდა იმ პირთ, რომელთაც არ უყვარდათ იგი, არ
მოსწონდათ მისი შთამომავლობა.

ამ დროს რუსეთში დაიწყო არეულობა. მოკლული დი-
მიტრის სახელით ისარგებლეს ხალხის ასაღელვებლათ. მაშინ-
ვე გამოჩნდა ვილაც, რომელმაც დაირქვა დიმიტრის სახელი
და მოინდომა მეფობა. წარჩინებულმა დიდ-კაცებმა კარგათ
იცოდნენ, რომ ეს „ცრუ დიმიტრია“, მაგრამ ბევრმა მხარი დაუ-
ჭირი. „ცრუ დიმიტრიმ“ იმეფა თითქმის თერთმეტი თვე. ის ამ-
პარტავანი ხასიათისა იყო, არ უყვარდა რუსული წირვა-
ლოცვა, დასცინოდა დიდ-კაცებს, ოხუნჯობდა მათ შესახებ.

და ეს იყო მიზეზი, რომის მოჰკლეს. ამ დროს „ცრუ დიმიტრის“ მეგობრებმა პოლონელებმა მოინდომეს მისი შვილი აეყვანათ მეფეთ მოსკოვის ტახტზე, მვედების მეფეც ცდილობდა რუსეთის დაბყრობას.

ამ დროს რუსეთი საოცარ სურათს წარმოადგენდა: ყველგან თარეშობდნენ პოლონელები. ხალხი სიმშლით იხოცებოდა. ბნელი ძალები რუსეთს ძირს უთხრიდნენ, უწესრიგობა, უთავობა ყველგან სუფევდა. სწორეთ მაშინ მიეშველა რუსეთს რამოდენიმე პირი პატრიარქი გერმოგენის თავოსნობით და მოიწვიეს მათ მთელი რუსეთი სამშობლოს საშველათ, გაქირვებიდან გამოსახსნელათ. შეიკრიბა ხალხი მტრების განსადევნათ და მშვიდობიანობის დასამყარებლათ. მათ განდევნეს პოლონელები და ჯნდა შესდგომოდნენ მეფის ამორჩევას. ვინ იკისრებდა ამისთანა ძნელ დროში მეფობას. მოიწვიეს საერობო კრება და ერთხმათ ამოირჩიეს **მიხეილ თეოდორეს ძე რომანოვი**—ფილარეტ პატრიარქის შვილი.

მაშინ ახალგაზრდა მიხეილი იპატიევის მონასტერში, კოსტრომის ახლოს, თავის დედითურთ იყო ჩაკეტილი და სიკვდილის შიშს განიცდიდა. იგი დაღუპვისაგან თავგანწირვით იხსნა ივანე სუსანიმა. რუსეთის წარმომადგენელნი მივიდნენ მონასტერში და ჭაბუკ მიხეილს გამოუცხადეს ხალხის სურვილი. ეს მოხდა სამასი წლის წინეთ, 21 თებერვალს, 1613 წ. ამ დღიდან რუსეთში მეფობს რომანოვების გვარეულობა.